

FORUM

FİKİR MEYDANIDIR

Onbeş Günlük Tarafsız Siyaset İktisat Kültür Dergisi

FİKİR KARIŞIKLIĞI

27 Mayıs 1960 İnkılâbı, demokratik rejim meselesini ciddi şekilde hal yoluna sokmakla, memlekete kendiliğinden bir büyük hizmette daha bulunmuştur. Bu hizmet, iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınma meselelerimizden birden bire satha çıkması ve aydınlarımızın dikkatinin bu meseleler üzerine çekilmiş olmasıdır.

Bununla beraber, bu konuda hâlâ karışıklıktan kurtulmuş değiliz. Dört aydır yapılan tartışmalar ziyadesiyle umumî ve muğlak temalar üzerinde cereyan etmektedir. Buna rağmen, bu pek umumî ve pek muğlak tartışmaların da -daha fazla uzamamak ve müşahhas plâna bir an önce intikal etmek şartıyla - faydasız olduğu söylenemez. Gerçekten, bu tartışmalar sayesinde, Türk aydınlarımızın büyük çoğunluğunun, siyasî partiler bakımından değişik kanaatleri ne olursa olsun, plânlı bir kalkınmaya ve sosyal reformlara inanmış oldukları meydana çıkmıştır. Bu, çok hayırlı bir sonuçtur. Çünkü, böylece aydınlarımızda, hayat ideali olarak, kendi ferdî yaşayışını düzenlemek ve yükseltmekten ziyade, nefsinin topluma vakfetmek temayülünün üstün geldiği ortaya konduktan başka, tartışmaların da bir dereceye kadar sınırlandırılması mümkün olabilecektir. Gerçekten, skolâstik bir mahiyet almış doğmalara tarihi boyunca fazla önem vermemiş, pragmatik bir millet olan Türk Milleti elbette ki bütün istihşâl vasıtalarının devletleştirilmesi gibi bir takım modası geçmiş esaslara kıymet vermeyecek ve istikbâldeki iktisadî düzenini kamu teşebbüsüyle özel teşebbüsün yanyana yer alacağı bir düzen şeklinde görecektir.

Bunun böyle olacağını, bellibaşlı siyasî partilerimizin programlarından Millî Birlik Komitesinin son direktiflerine kadar yayınlanmış bütün ana vesikalardan anlamak kabildir. Ancak, ortaya çıkan bir diğer hakikat

de, Türk toplumunun kalkınmasının - fazla doktriner bir renge bürünmesinden hoşlanmayanları hoşnut etmek için - "sosyalist" demeyelim ama, muhakkak ki - Nehru'nun dediği gibi - "socialistic" bir merkezî plânlama yoluyla yürütüleceği hakikati-dir. Nihayet, bundan ayrılmayan bir diğer hakikat de, Türkiye'de, kalkınmanın gerektireceği fedakârlıklara vatandaşların, bu kalkınmadaki fiilî payları ile orantılı olarak katılacakları yani kalkınmanın sosyal adâlet içinde cereyan edeceğidir. Fakat, işte dört aylık tartışmalarımızdan sonra ortaya çıkan ana fikir temayülleri bunlardan ibarettir ve bunlar - tek-rar edelim - ziyadesiyle umumî ve ziyadesiyle muğlak kalmaktadır.

Kalkınma konusundaki fikir temayüllerimizin hayli umumî ve muğlak kalmasının bir sonucu olarak, memleketin günlük idaresinde olsun, bazı uzun vâdeli projelerin ortaya atılışında olsun, bu umumî temayüllerle çelişme hâline düşen bazı tatbikata ve görüşlere de rastlanmaktadır. Kalkınma ve sosyal reformlarla ilgili tartışmalarımızın bundan sonra daha verimli olabilmesini sağlamak için bu tatbikatın ve bu görüşlerin umumî temayüllere uygun bir şekilde disiplin altına alınması ve hattâ değiştirilmesi gerekmektedir. Hakikatte, umumî temayüllere aykırı bu görüşlerin ve tatbikatın meydana çıkmasına veya devam etmesine sebebiyet veren şey, bu umumî temayüllerin geniş ölçüde hissî inançlara dayanmasıdır. Esas itibarıyla doğru olan plânlama ve sosyal adâletle ilgili bu umumî temayüller, modern iktisat ilminin süzgecinden geçirilmedikçe

1 - Ekim - 1960

Sayı: 156

Cilt : XIII — 100 KURUŞ

Fikir Karışıklığı

ONBEŞ GÜNÜN NOTLARI :

- ★ Yolsuzlukların Tahkikati
- ★ Komitenin Gezişi
- ★ Müşterek Pazar Meselesi
- ★ Cezayir Dâvasında Tutumumuz
- ★ Afrika - Asya Milletleri, Kongo ve Dünya Politikası

Kurucular

Mümtaz SOYSAL

İNCELEMELER :

- Atatürk ve Eğitim Seferberliği
Macit İNCE
- Doğunun Üç Derdi - II
HARMANDALIOĞLU
- Köyde Jurnalcılık
B TURGUT

OKURLARIN FORUMU :

- ★ Doktrin Partileri ve CHP. li Aydınlarımız (A.K.)
- ★ C. Saif Barlas Nerelerde Doluyor? (Ş.A.)

KÜLTÜR VE SANAT :

- ★ Yaşadığımız Devrin İçyüzü
Mehmet SEYDA
- ★ Orta Oyunu ve Oyunları
Metin AND
- ★ Bibliyografya
Perran ERALP

hissî olmaktan kurtulamayacak, realitelere intikal edemeyecek ve bahse konu aykırı görüşlere ve tatbikata son verilemeyecektir.

Bu aykırı görüşlere ve tatbikata iki bellibaşlı alanda rastlamak kabildir. Bunlardan birincisi doğrudan doğruya iktisat politikası alanıdır; diğeri de sosyal politika alanıdır.

Ortodoks Bütçe Siyaseti

İktisat politikası alanında, kalkınmamızla ilgili olarak genel eğilimlere aykırılıkları göze batan tatbikata iki noktada teşhis etmek kabildir. Bunlardan birincisi hâlen uygulanmakta olan ve uygulanmasına devam edilmeyeceğine dair hiçbir ciddi işaret görülmeyen duraklatıcı (récessio-nniste) bütçe tatbikatıdır. Bunun sebebi hakikatte, hâlen malî politikamızı idare eden zümrenin, eski ortodoks maliye nazariyeleriyle yetiştirilmiş olmasıdır. Ortodoks maliye nazariyeleri, Devletin iktisadî hayata mümkün mertebe az müdahale etmesi esasına dayanır. Liberal ekonomiye inananlar için bile bu, artık bir daha geri gelmeyecek olan bir ideal olarak görünmektedir. Gerçekten, Keynes'den beri, kapitalist müesseseleri kurtarmanın bir dereceye kadar bütçenin ve Devlet maliyesinin vasıtalarının aktif bir şekilde kullanılmasına bağlı olduğu esas, kapitalistler tarafından bile kabûl edilegelmiştir. Ancak, Türkiyede iktisat politikasının tatbikatıyla meşgûl olanlara bütçe denkliği prensipi, hâlâ fonksiyonel bir siyaset vasıtası olarak yani tesirleri zamana ve şartlara göre değişen ve öylece kullanılması veya kullanılmaması gereken bir vasıta olarak değil, mutlak surette daima uyulması gereken bir nas olarak görünmektedir. Bunun gibi, ortodoks maliye nazariyeleri içinde yetişenler, vergilemenin mümkün olan asgarî seviyede tutulmasına, vergi yükünün arttırılmasının özel teşebbüsü cesaretsizlendireceğine ve vergi sisteminde vasıtalı vergilerin vasıtasız vergilere nisbetle küçük bir yer tutması gerektiğine inanırlar. Şu hâlde, bu gibiler için, bütçe denkliğini sağlamanın tek çaresi, masrafları yüksek tutabilmek için vergileri arttırmak değil; fakat, tamamen tersine, vergi varidatı seviyesini müstakar tutup kamu masraflarını kısmaktır. Kronik bir enflasyonun memleketimizi içine attığı muazzam dış ticaret tıkanıklık-

larının, Türkiyeden alacaklarını alamamaları ve ona daha fazla yardım etmeleri sonucunu doğurmasından ürken Batılı dost ve Müttefiklerimiz de, OECE ve FMI gibi milletlerarası teşekküller vasıtasıyla, - bugünün nazariyelerine uygun düşmediğini bilmedikleri için değil, fakat, kendilerine de en kolay yol olarak görüldüğü için 1958 yazı içersinde istikrar politikasını sırf kamu masraflarını kısmak esası üzerine oturtmuşlardır. Gerçi, D.P. devrinin gelişigüzel yatırımlarını kısmak, sarfiyatı ile kaynaklar arasında bir muvazene kurmak isteyen her idare için zaruridir. Tenkitlerimiz bu zarurete karşı değil aksine zaruretin gerektirdiğinden de daha ileriye gidilmiş olmasına karşıdır. Bir dereceye kadar durgunluğa engel olunmayacağı da doğrudur. Burada tenkit konusu olan, sadece bir temel zihniyettir. Gerçekten, hâlen iktisadî faaliyetlerde görülen durgunluğun ana sebebini bunda aramak lâzımdır. Gerçi, siyasî şartların zarurî kıldığı ihtilâl hareketinin önüne geçilmesine imkân olmayan ruhî tesirleri de durgunluk istikametinde işlemiştir. Fakat, muhakkak olan bir şey varsa, durgunluğun ihtilâlden çok daha önce başladığı ve ihtilâl olmasaydı yine şiddetle devam edeceği idi. Bugünkü durumda iktisadî durgunluğu azaltmanın tek çaresi, vergi vâridatını en kolay yollardan arttırmak ve kamu masraflarımızı yatırıma ve Devlet personelinin terfihine müteveccih olmak şartıyla mümkün olduğu kadar yüksek tutmaktır. Hattâ, iktisadî durgunluğun bugün eriştiği seviyede, 200 milyon lira civarında bir bütçe açığının - sikklik politika anlayışı içersinde - korkunç enflasyoncu tesirleri olacağını sanmamak lâzımdır. Kota sistemi devam ettikçe, bunun ithalâtımız üzerinde de aşırı bir tesiri olmaz. Gerçi, Menderes devrinde Devlet tarafından yaratılan devamlı enflasyondan herkesin gözü o kadar korkmuştur ki bazı pek bilgili iktisatçılarımız enflasyonu Anayasa ile yasak etmek isteyecek kadar muhalin peşinde koşmağa kalkmışlardır. Fakat, iktisadî faaliyetlerdeki durgunluğu sarsmak için belli bir devre içersinde dikkatli ve sınırlı bir açık bütçe politikası uygulamanın, muhakkak surette kronik enflasyona götürmeyeceği teslim edilmelidir.

Vergi Aleyhtarlığı

Öte yandan, ortodoks maliye nazariyelerinin kalkınma konusunda ortaya çıkan genel eğilimlerle çelişme hâlinde olan bir tarafı daha vardır. Bu da yine vergileme düşmanlığından çıkmaktadır. Birinci İnkılâp Hükûmeti, "malî ıslah gayesiyle vergi reformu yapılmayacağını" ilân ederken, hiç şüphesiz, böyle bir ideolojik inancın tesiri altında hareket etmişti. Halbuki, bir gelişmemiş memleketin bellibaşlı dâvası, sermaye birikmesi için lüzumlu tasarrufları sağlamaktır. Gelişmemiş memleketlerde marjinal istihlâk temayülünün birime çok yakın olması, (yani gelir fazlasının tamamına yakın bir kısmının istihlâk masraflarına hasredilmesi,) bu memleketlerde millî tasarrufun çok düşük olması neticesini doğurmaktadır. İşte, bu durumda, herhangi bir yatırım faaliyeti veya dış ticaret dengesindeki bir iyileşme sonucunda meydana gelebilecek gelir fazlasının büyük bir kısmının istihlâke teveccüh etmesini önlemek ve bu gelir fazlasını tasarruf hâline kalbederek yatırımlara sevk etmek lâzımdır. Bu ise, Devletin vergileme yoluyla müdahalesini zarurî kılmaktadır. Gelişmemiş memleketlerde, düşük gelir tabakalarının esasen gelir vergisi dışında kalması ve böyle olması faraza gerekmeseydi gelir vergisini çok geniş ölçüde uygulayabilecek kamu teşkilâtının kısa zamanda kurulmaması dolayısıyla, vasıtalı vergiler ve bilhassa istihlâk vergileri ve arazi vergisi gibi vergiler, düşük gelir tabakalarında hâsıl olan gelir fazlalarının geniş ölçüde tasarruf hâline kalbedilmesinde en önemli rolü oynamaktadır. Gelişmemiş memleketlerde millî tasarrufu meydana çıkarmak için vasıtalı vergilere başvurulmasındaki zaruretin yanı sıra, yüksek gelir tabakalarının kalkınmaya iştiraki de bilhassa lüks vergileri ve belli bir dilimden sonra sosyal önceliklere uygun yatırımlara hasredilmeyen gelirlerin daha yüksek bir şekilde vergilendirilmesi suretiyle hem iktisat politikası, hem de sosyal adâlet bakımından gerçekleştirilebilir.

Bütün bu zaruretler ortadayken, İnkılâp Hükûmetinin, önümüzdeki yıl bütçesini eski bütçenin seviyesinin hayli altında tutması ve vergi reformu konusunda hayli çekingen dav-

ranması, kalkınmanın gerekleriyle bağdaştırılamayacak bir tutumdur.

Müşterek Pazar

İktisat politikası alanında rastlanan bir diğer çalışma de Müşterek Pazar konusundadır. Bu sayımızda bir diğer nokta daha teferruatlı bir şekilde izah edildiği gibi, Müşterek Pazara girmek demek, Türkiyenin plânlama vasıtalarını terketmesi demektir. Pek tabii olarak, plânlama vasıtalarımızı ne zaman ve ne nisbette terkedeceğimiz, Müşterek Pazara girmişimizin şartlarına bağlıdır. Ancak, bilinmesi gereken ana kaide şudur ki gelişmemiş bir memleketin dış yardıma ihtiyacı ne olursa olsun ve o memleket ne kadar çok dış yardım elde ederse etsin, kalkınması için lüzumlu tasarrufların en büyük kısmını yine kendi kaynaklarından sağlamak durumunda olacaktır. Plânlamadan maksat da, bu tasarrufların mümkün olanın azamisinde ortaya çıkarılması ve sosyal önceliklere uygun bir şekilde ve asgarî israfla yatırımlara tevcih edilmesidir. En liberal iktisatçıların bile gelişmemiş memleketlerde sırf piyasa kuvvetlerine dayanmanın türlü tıkanıklıklar doğurduğunu ve yatırımları sosyal önceliklerden ayırdığını kabûlendikleri bu devirde, ekonominin esas olarak serbest piyasayı alan Müşterek Pazara iltihakımızın şartları üzerinde ciddiyetle düşünmek lâzımdır. Ziraattaki gizli işsizlerin mecburî iş mükellefiyetine tâbi tutulmasından pek haklı olarak bahsedilen Türkiye gibi bir memleketin, hâlen resmî makamlarca derpiş edilen şartlar içerisinde Müşterek Pazarla entegre olabileceğini düşünmek bir hayalden ibarettir. Bu hayalin sahipleri, düşük ücretlerin Batı Avrupanın bol sermayesini Türkiyeye çekeceğini değil; fakat tam aksine, Türkiyede mevcut nâdir sermayenin ve kalifiye işgücünün çok daha fazla yatırım imkânlarının mevcut bulunduğu zengin memleketlere -tıpkı Güney İtalyada ve tıpkı Birleşik Amerikanın Güney Eyaletlerinde görüldüğü gibi- kaçacağını görecektir. Müşterek Pazara girişimiz, bunu önleyecek, tarım sektöründeki gizli işsizliği ve artan nüfusu istihdam edecek tarım dışı tesislerin ezümle sanayi tesislerinin himayesini sağlayacak, çok yüksek olan istihlâk temayülünün gelir fazlaları teşekkül ettikçe sosyal öncelik-

lerimize aykırı istihlâk maddeleri it-halâtına teveccüh etmesini engelleyecek ve nihayet plânlama vasıtalarımızı mahfuz tutacak şartlar altında olmalıdır. Plânlama Dairesini bile henüz kurmamış ve plânlamasının hangi politik tercihlere, hangi yatırım hacmi ve gelişme hızı faraziyelerine ve hangi politika vasıtalarına dayanacağını tesbit etmemiş bir memleketin, bırakalım Müşterek Pazaria müzakere etmeği, GATT içinde yeni bir gümrük tarifesini tesbit etmeği bile ciddi temellere oturtmayacağı bir bedahetten ibarettir. Plânlamadan bahsedildiği bir devirde, Müşterek Pazar ile ilgili neoliberal düşüncelerin esaslı surette gözden geçirilmesi lüzumu ortadadır.

Bu bakımdan, Millî Birlik Komitesinin Direktiflerinde ve Memleket Meselelerine Dair Temel Görüşlerinde Müşterek Pazar konusunda hiçbir kayda rastlanmaması tenkide şayan bir husustur.

Korporatif İkinci Meclis

Bir yandan, Hükümet kalkınma ve plânlama anlayışına zıt düşen şartlar içinde Müşterek Pazar meselesini düşünürken; öte yandan da, Millî Birlik Komitesince kurulmuş olan Anayasa Komisyonunun, çoğunluğu, kalkınma ve plânlama anlayışına bütünü aykırı düşen korporatif ikinci meclis gibi kurulları, hayli katı bir şekilde II nci Cumhuriyetin Anayasasına yerleştirmek çabası içindedir. Korporatif ikinci meclis konusu, FORUM'da daha önce incelenmiş olduğu için bu konuya tekrar teferruatlı bir surette avdet etmek niyetinde değiliz. Ancak, hatırlatmak isteriz ki her merkezî plânlama, iktisadî hayatın gidişini tahmin ve tâkipten ileri gitmek ihtirasına sahipse -ki bizde sahip olması gerektiği düşünülmektedir-, kuvvetli ve müstakar bir iktidarın varlığını şart kılar. Modern siyaset ilmi, demokratik rejimlerde iktidar ve muhalefet farklılaşmasını, XVIII nci asırdan kalma kuvvetler ayrılığı nazariyesinin sırf hukukî plânda kalan icablarının çok üstüne çıkarmıştır. Bu farklılaşmanın meydana çıkmasını ve müessir bir tarzda işlemesini önleyecek her Anayasa müessesesi ise, Devletin idaresini güçleştirir ve bizzat demokrasi mefhumunu gözden düşürmekten başka hiçbir şeye yaramaz. Bundan başka, plâncı Devletin müesseseleri -siyasî

partiler dâhil - memleket meselelerini millî açıdan görmek zorundadırlar. Böyle olunca, muhteşif mesleklerin temsilcilerinin zıt menfaatlerinin zoraki bir muvazaasına dayanan hal çarelerini ortaya koymaktan başka hiçbir şeye yaramayacak olan - ve ayrıca, meslekî teşekküllerin bağımsız varlıklarını, siyasî partilerin istemez büsbütün artacak ve hiçbir kanunî müeyyideyle önlenmesi kabil olmayan tesiriyle kaybetmelerini sağlayacak - bir korporatif ikinci meclisin, kalkınmanın her sınıfa, her mesleğe yüklemesi gereken fedakârlıkları anlayışla karşılaması düşünülemez. Kaldı ki teşekkül tarzı itibarıyla - bugünkü meslekî teşekküllerimiz göz önünde tutulursa - korporatif ikinci meclisin yüksek gelir tabakalarının temsilcilerinin hâkimiyetinde olacağını ve bunun da, hem ciddi bir kalkınma siyasetini, hem plânlamayı, hem de sosyal adâlet icablarını kaale almamak sonucuna götüreceği ortadadır. Demokratik sosyalizmin en büyük düşmanı olduğu korporatif bir meclisi düşünmüş olmak bile, iktisat ve siyaset ilmi bilgisinden mahrumiyetin ve memlekette hâkim cereyanın ne istikamette olduğunu görememenin acı ve acı olduğu kadar güldürücü bir misâlidir.

Millî Banka

Yine Anayasa Komisyonunun çoğunluğunun iktisadî bilgiden ne derecede mahrum olduğunu gösteren bir diğer misâl de, yeni Anayasa Tasarısına konduğu anlaşılan Merkez Bankasıyla ilgili hükümlerdir. Komisyona bakılırsa, D.P. devrinde Merkez Bankası kanalıyla girişilmiş olan enflasyon teşvik siyasetinin bir defa daha tekerrür etmemesi için, Merkez Bankasına idarî ve malî muhtariyet sağlanacaktır. Merkez Bankalarının idarî ve malî muhtariyeti esas, yine, Devletin iktisadî hayata mümkün merteye az müdahalesini derpiş eden XIX ncu asır liberalizminden arta kalmış ve bugünün plânlı iktisadiyatında hiçbir yeri olmayan ölü bir mefhumdur. Plân vasıtasıyla, mal akımını kontrol etme yetkisi kendisine tannacak olan Hükümetin, para akımını mal akımına uygun şekilde ayarlamak yetkisinden mahrum bırakılması, plânlamanın en basit icablarıyla bile bağdaştırılamaz. Kaldı ki enflasyoncu bir politikayı bir takım Anayasa hükümleriyle önle-

meğe kalkışmak ve hakikaten enflasyon yapmak isteyen bir Hükûmete bu hükümlerin mâni olacağını sanmak pek büyük bir safdilliktir. Aşırı enflasyon, bilgili bir Hükûmetin esasen kabûl etmeyeceği bir yoldur. Fakat, Anayasa hükümleri yoluyla Hükûmetin bilgili olmaması ihtimaline karşı tedbir almağa kalkışmak boş olduğu kadar, bu tedbirleri almağa kalkışanların ilmî kifayetleri hakkında en ciddî şüphelerin doğmasına yol açan tekliflere götürmektedir.

İkinci Demir-Çelik Sanayii

Yine plânlamanın icablarıyla bağdaşmayan bir teşebbüs de, Zonguldak Ereğlisinde kurulacak olan İkinci Demir-Çelik Sanayii tesislerinin özel teşebbüs elinde bulunmasıdır. Şunu daha işin başından bilmek gerekir ki eğer plânlama yolunu seçeceksek, plânlamanın mümkün olabilmesi ve realitelere intikal edebilmesi için, Devletin bellibaşlı istihşâl kollarını tamamen veya kısmen kontrolü altında bulundurması şarttır. Bu bakımdan, demir-çelik gibi bir ana endüstri kolunda memleketimizin ölçülerine göre çok büyük bir istihşâl kapasitesini haiz olarak çalışan bir işletmenin Devletin doğrudan doğruya kontrolü altında olmaması, plânlamayı daha ilk başında başarısızlığa düşürebilecek bir husustur. Bu bakımdan, Hükûmetin, bu konudaki kararını gözden geçirmesi ve Birleşik Amerikaya da durumu olduğu gibi anlatması lüzumu vardır.

Sosyal Politika

Kalkınma konusundaki genel eğilimlerle çelişme hâlinde olan bir diğer husus da, sosyal politika alanında rastlanan cür'etli sözlerdir. Yukarıda yüksek gelir tabakalarının daha ağır bir vergilendirmeye tâbi tutulmasının hem iktisadî bakımdan, hem de sosyal adâlet bakımından zarurî olduğunu söyledik. Ancak, bütün bunların ana gayesinin, artan gelir fazlasının tamamının gerek yüksek, gerek alçak gelir tabakalarında tasarrufa sevk edilmesi olduğunu da belirttik. İşte, eğer Devlet, elindeki kaynakları yeniden istihlâkin artması neticesini doğuracak büyük sosyal sigorta programlarına tahsis ederse, beklenen gayenin tam aksi sonuç doğmuş ve yatırım hacmi ve bunun neticesinde gelişme hızı düşürülmüş olur. Gelişmemiş bir mem-

lekette sosyal adâlet, fakirin zengine ulaştırılmamasını sağlayacak bir istihlâk politikasıyla değil, fakat tamamen aksine, fakirin istihlâkinin mümkün olduğu kadar eski seviyesinde tutulmasıyla birlikte zenginin istihlâkinin azaltılması esasına dayanmalıdır. Pek tabii olarak bu mülâhaza, işgücünün verimliliğinin asgarî şartlarını getirecek bir sağlık politikasını ve sağlık vasıtalarının - personel dâhil - memlekete mümkün mertebe yaygın şekilde sosyal önceliklere uygun olarak en verimli tarzda kullanılmasını önleyecek değildir. Hekimliğin tamamen sosyalleştirilmesinin bu bakımdan en realist çare olduğu hususunda bazı şüpheler serdetmek de kabildir. Belki de hekimlerin muayyen bir süre için mecburî hizmete tâbi tutulması, Devlet hekimlerinin maaşlarının yükseltilmesi ve bucak seviyesinde kurulacak sâbit sağlık merkezlerinde ve seyyar merkezlerde çalışacak yardımcı personelin yetiştirilmesine öncelik verilmesi daha realist bir yoldur. Herhalde yukarıdaki gayeye uyan bir sağlık politikası bahse konu ana mülâhazaya aykırı düşmez. Ancak, gelişmemiş bir memlekette meselelere vâkıf bir sağlık ve sosyal yardım politikasının, nüfusun zaten pek endişe verici olan artış hızını çoğaltmayı değil, fakat, mevcut nüfusun kalitesini yükseltmeyi hedef tutması lâzımdır. Bu bakımdan, memleketimizde rasyonel bir doğumların sınırlandırılması politikası, en aşağı, hekimliğin teşkilâtlandırılması konusu kadar aktüel bir konu olarak ele alınmak gerekir.

Eğitim, Köy ve İstihşâl

Nihayet, kültür ve eğitim ala-

nında da lüks sayılabilecek teşebbüsler içindeyiz. Gelişmemiş bir memlekette eğitim iktisadî kalkınmanın bir vasıtası olarak mütalâa edilince kıymetlendirilebilir. Eğitimden gaye herşeyden önce istihşâli arttırmak olmalıdır. Sadece cehaleti yenmek diye bir hedef tamamen hayalidir. İktisadî gerilik içinde kalmış olan köylü kütelleri içinde açılan klâsik ilkokullardan mezun olanların bir süre sonra okuma yazmayı unuttukları çok görülmüş bir olaydır. Mesele, okuma yazma öğrenen kimseye okuma yazmaya ihtiyaç duyabileceği çevreyi sağlamaktadır. Bu durumda, ana gaye köyün sadece idaresini değil, istihşâlini de teşkilâtlandırmaktır. Toprak reformu da, asıl bu açıdan ele alınırfa faydalıdır; sırf toprak mülkiyetinde eşitliği sağlamayı gaye eden bir toprak reformu sadece ziraî istihşâlin düşmesi neticesini doğurur. Ziraî verimlilikler ve istihşâl nasıl arttırılabilir? Ziraatteki gizli işsiz kütlesi nasıl seferber edilebilir? Ziraatteki gelir fazlası nasıl tasarruflara sevk edilebilir Bu soruların cevabı, ziraî istihşâl kooperatifleri kurmakta ve köylüye klâsik ilkokul eğitimi vermektense daha fazla, istihşâlini arttırmanın çarelerini öğretmeğe bağlıdır. Herhâlde eğitimdeki öncelik şehirlerde teknik öğretim, köylerde ise Köy Enstitülerinin örnek teşkil ettiği öğretim olmalıdır.

Kısacası, kalkınmak için güzel ve coşkun hislerin değil, fakat, sermaye birikmesi vetiresinin soğuk ve rasyonel yollarından geçmekten başka çare yoktur. Türkiyede demokratik sosyalizmden bahsedilirken asıl hatırlanması gereken hakikat de işte bundan ibarettir.

Kitap Belleteri

Bibliyografya, Biyografya,
Kültür Tarihi Dergisi

1. KISIMDA

Atatürk ve Devrimler Özel Sayısıyla Çıkmaya Başlıyor

Başvurulacak yer :

P. K. 23

Beyazıt - İstanbul

Asıl Adalet

YENİ ÇIKTI

Paul Eluard — Pierre Ganarra
— Mevlânâ — Pablo Nöruda —
Guil Evic — Robert Desnos —
Hayyam — Dertolt Dreht —
Boris Vain

dan Ş İ İ R L E R

Çeviren : A. KADİR

Fiyatı : 2 Lira

İsteme adresi :

Nuruosmaniye Cad. 75 - İstanbul

Onbeş Günün Notları

Yolsuzlukların Tahkikatı

27 Mayıs hareketinden sonra, memleketin ve idarenin karşılaştığı başlıca dâvalardan biri, 10 yıllık D.P. iktidarı zamanında işlenen suçların ve yapılan yolsuzlukların takip edilmesi oldu.

En yüksek kademedeki mesullerin durumu sarîh idi. Siyasî mahiyette suçları ve, siyasî nüfuzunu kötüye kullanma, kanuna aykırı emirler verme ve haksız şekillerde menfaat edinme gibi suçlarla Divanı Âliye sevk edilmişlerdir. 10 senedir yapılan yolsuz ve kanunsuz hareketlerin nihaî ve başlıca mes'ullerinden hesap sorulması zarurî idi. Hesap sormadan vazgeçilmiş olsaydı, cemiyetin zaten sarsılmış olan temelleri büsbütün zayıflatılmış olurdu.

Fakat sarîh şekilde malûm olan nihaî mes'ullerden gayri kimselerin mes'uliyetlerini tespit ve takip etme işine gelince, iki ihtimal ortaya çıkıyordu.

Bu ihtimalleri söylemeden önce DP iktidarı tarafından son senelerde memlekette yaratılan sosyal ve hukukî şartlar üzerinde bir nebze durmak gerekir. Kısaca denilebilir ki, D.P. iktidarı bir yandan tatbiki ve riayeti mümkün olmayan kanunlar meydana getirmek suretiyle, diğer yandan mevcut normal kanunlara karşı hürmet ve riayet hislerini baltalayacak şekilde hareket etmek suretiyle, memleketimizde kanun saygısını yıpratmış, namütenahi kanunsuz işler yaptırmış ve birçok vatandaşı, âdetâ kanun haricinde hareket etmeğe zorlamıştır.

Tatbiki imkânsız olan başlıca kanunlar arasında Millî Korunma Kanunu ve Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu önde geliyordu. Bu kanunlar âdeta insanı suç işlemeğe zorluyordu. Bu zaviyeden, tamamen şekli hukuka bağlı kalınarak hareket edilse idi, Türkiye'de suç işlememiş insan bulmak zor olacaktı. Öte yandan, çeşitli normal kanunların vatandaşlar arasında eşitsiz bir şekilde uygulanması, imtiyazlılar kanun hükümlerinden korunurken, diğerlerine kanun müeyyidelerinin tatbik edilmesi, kanun saygısını ve kanunî hareket lüzumunu zayıflatmıştır. Bunun sayısız misalleri vardır.

Durum böyle iken, 27 Mayıs'tan sonra suçların tesbiti hususunda iki yoldan birini seçmek mecburiyetinde kalıyorduk : Ya mevcut ve mer'î olan kanunlara göre işlenmiş olan bütün suçlar istisnasız tesbit ve takip edilecek idi veya suçlama faaliyetine bir istikamet verilecek, ancak ağır idarî veya cezaî mahiyetteki suçlar takip edilerek, diğerlerinin takibinden vazgeçilecek idi.

Bu iki yoldan ancak ikincisinin seçilmesi mümkün idi. Ve zaten yapılan bu oldu, fakat soruşturmaya kâfi derecede sarahat verilmedi ve fazla umumî tutuldu. Birinci yolun tutulması cemiyetin sarmaya muhtaç bulunduğu yaraları son derece arttıracığı ve esasında kötü olan ihbar müessesesine sonsuz şekilde yol açacağı bariz idi. Ayrıca, pratik bakımdan tatbiki imkânsız idi. Binaenaleyh, bütün suçların takibi imkânsız olunca, ancak en ağır olanların ve adalet hissimizi en fazla rencide edenlerin üzerinde durmak zarureti ortaya çıkıyordu.

Bu zaruret ortaya çıkınca, takip edilecek suçların hududunu tâyin ederek soruşturma kurullarına ve müfettişlere bu yolda istikamet ve direktif vermek icab ediyordu. Aksi halde, başıboş ve irtibatsız halde bırakılan soruşturma kurulları ile müfettişlerin, teferruata dalarak, esas gözden kaybetmeleri tehlikesi belirliyordu. Maalesef, son aylardaki olaylar bu tehlikenin bir dereceye kadar gerçekleştiğini göstermiştir. Üstelik, ihbarları azaltmak ve ancak ciddi hallere münhasır kılmak üzere, esasız ihbar yapanların cezalandırılması usulü kabul edilmeli idi. Maalesef bu da yapılmadı ve cemiyetimizi korkunç şekilde zedeleyen bir ihbar akımına müsaade edildi. Bu bakımdan Adliye Vekâletinden beklenen frenleyici ve düzenleyici rol maalesef tahakkuk etmedi.

Kanaatimizce, idarî suçlardan takibedilmesi lâzım gelenler, vatandaşların canlarına suikast mahiyetinde olan emirlerin verilmesi veya tatbik edilmesi ile ilgili olanlar, devlete mühim malî zararı sarahaten mucip olanlar ve nihayet, yine mikyası yukarıdan tâyin e-

dilecek bir nispette, şahsî menfaat edinme saiki ile yapılmış olanlardır. Böylece kıstaslar tâyin edilerek soruşturma kurullarına verilmiş olsaydı, hem bunların işleri çok kolaylaşmış olurdu, hem de teferruata inilerek ve bazen düşmanlık ve şahsî kırgınlıkların da tesiri altında kalınarak, suç tesbit etmek yollarına gidilmezdi.

Hataların yapılmış olduğu, Millî Birlik Komitesince anlaşılması ve 45 No.lu «devrilen iktidar zamanında suç işleyen yüksek dereceli memurlar hakkında yapılacak soruşturma kanunu» nun yürürlükten kaldırılması mucibi memnuniyettir. Bu kanun bütün Vekâletleri korku altında tutmuş ve normal çalışmalarına mâni olmuştu. Üstelik küçük hesaplar ister istemez ortaya çıkmış ve soruşturmanın seviyesi haledar olmuştur. Bugün, artık teferruat ve küçük hesaplar ile uğraşacak vaktimiz yoktur. Kıymetli insanlarımız da mahduttur. Bunları hırpalamaya ve yıpratmaya tahammülümüz yoktur.

Komitenin Gezisi

Komite üyelerinin gezi sonuçları henüz gereği gibi açıklanmamıştır. Ancak, devrimin bütün yurt'ta benimsendiği bilinen bir yön olmasına rağmen, bunun komite üyeleri tarafından görgü ve tetkike dayanarak teyit edilmesi, halkımızın demokrasi ve insan haklarına olan bağlılığını ortaya koymaktadır. Bu hususun özel bir değeri vardır. Yanlış inançların doğurduğu anti - demokratik beyanlar, bazı endişeler doğurmaktaydı. Komite üyeleri, Devrimin bir hukuk düzeni, bir hukuk devleti kurmak için yaptığı gerçeğini, yurt yüzeyinde yaptıkları konuşmalarda kesin bir dil ile açıklamışlardır. Yolsuzlukların, kanuna bağlı devlet anlamı dışındaki icraatların, devlet bünyesinde ne onarılmaz yaralar, tahripler açtığını halka anlatmışlardır. Yurtdaşlarımızın yıllardır acısını çektikleri bu hukuk ve kanun dışı icraatların son bulacağına inançları, komite üyelerine taze bir kuvvet kazandıracaktır. Aynı zamanda, halkın hürriyet özlemi, hürriyet özlemine aykırı seslerde, komite üyelerinin kulak tıkamaları sonucunu doğuracaktır.

Millî Birlik Komitesi, birçok yenilikler yapmak istiyor. Bunlar toplumun uzun yıllardır tartıştığı şeylerdir. Yurt şartlarını yakından görüp, halkın isteklerini dinleyen üyeler, yapmak istediklerine birçok yenilikler eklemek ihtiya-

emini duyacakları beklenebileceği gibi, ilk programlarında da bazı değişiklikler yapmaları beklenebilir.

Yurt gezisi dönüşü komite çalışmalarının, ikinci dönem çalışmaları başlayacaktır. Bu gezi birinci dönem çalışmalarının, yurt yönetimlerinin bazı sonuçlarını da yerinde görme imkânını vermiştir. İyi sonuç vermeyen tedbirler varsa, bunları tashih etmek mümkün olacaktır. Bürokratik bir işleyişi olan Devlet bünyesinde, kendilerine kadar gelememiş şeyleri, bizzat görmek mümkün olmuştur.

Her kademedeki halk ile yakın temas sağlayan bu gezi yurt yönetiminde de faydalı sonuçlar vereceği düşünülebilir. Komitenin ikinci dönem çalışmalarının, devletin temel kanun ve reformlarını kapsayacağı bilinmektedir. Bu gezi, gerçeklerin ışığında, yeni düzenin hatlarını çizmek imkânını sağlayacaktır.

Müşterek Pazar Meselesi

Ticaret Bakanı, Eylül sonlarına doğru İstanbul'da yaptığı bir konuşmada, Müşterek Pazara girmek için teşebbüs ve temaslara devam edilmekte olduğunu bildirdi. Bakanın bu beyanını, itibar etmek lâzımdır ki, hayretle karşıladık. Çünkü, bilindiği gibi, Müşterek Pazar, milletlerüstü karakterde bir iktisadî birliktir. Birliğin dayandığı esas prensip serbest rekabet ve fiat mekanizmasını hâkim kılmaktır. Diğer bir şekilde ifade edilecek olursa, Müşterek Pazar üyeleri müstakil iktisadî politikaları takip etmek imkânından mahrumdurlar. Serbest Piyasa düzeninin kifayetli bir şekilde işlemekte olduğu iktisaden ileri memleketler için, böyle bir birliğe üye olmakta, esas itibarıyla bir sakınca yoktur. Ancak, iktisadî kalkınmalarını fiat mekanizmasından ziyade, plâncılık yolu ile yürütmek mecburiyetinde olan, bizim gibi memleketler için, plâncılığın başheca vasıtalarından vazgeçmeği gerektiren böyle bir birliğe girmek bahiskonusu bile edilmemek lâzım gelir.

Memleketimizde Müşterek Pazara iltihak meselesi ortaya çıkmalı beri, konu ile ilgili kimselerin düşünceleri, büyük çoğunluğu, menfi veya en azından, ihtiyat tavsiye eder bir istikamettedir.

Hal böyle iken Demokrat Parti idaresi, Müşterek Pazara girmeği erişilmesi güç bir nimetmiş, ve bu hususta ka-

mu oyunda tam bir ittifak varmış gibi göstermiş ve ona göre hareket etmiştir. Bu defa yeni Ticaret Bakanının da aynı hava içinde hareket etmesi bizi hayret ve teessüre sevketti. Bize öyle geliyor ki, iktisadî ve hattâ siyasî kaderimiz bakımından bu derece önemli bir karar verilmeden evvel yapılacak asgarî şey, çeşitli menfaat grupları ve bilim adamlarından teşkil edilecek bir konferans toplayıp, meselenin bir kere de burada tartışılmasını temin etmektir.

Son bir nokta olarak Müşterek Pazara, birisi tam, diğeri iştirâkçi olmak üzere, iki çeşit üye olunabileceğine işaret edelim. Yukarıda bahis konusu olan sakıncalar, esas itibarıyla, tam üyelik içindir. İştirâkçi üyeliğin mahiyeti, Müşterek Pazar anlaşmasında açık olarak belirtilmemiştir. Buna göre, iştirâkçi üyeliğin şekil ve şartları karşılıklı müzakere ile tesbit edilebilecek demektir. Ancak bu halde dahi müzakere serbestisinin Müşterek Pazar anlaşmasının koyduğu esasların pek fazla dışına taşmıyacağını zannetmekteyiz. Bununla beraber bu çeşit üyeliğin mahiyetine vuzuh vermek için, alâkalılarla müzakerelere girişmekte elbette ki fayda vardır.

Eğer Ticaret Bakanının Müşterek Pazara girmekten kasdı, iştirâkçi üyelik ise, bu sefer de, meseleye tamamiyle vâkif olması lâzımgelen bir zâtın, bu çok önemli farkı belirtmemiş olmasına hayret etmekten kendimizi alamıyacağız.

Cezayir Dâvasında Tutumumuz

27 Mayıs'tan sonra dış politikamızın esaslarında bir değişiklik olmamakla beraber, bazı mühim mevzularda bir tutum değişmesi vuku bulmuştur. Ötedenberi bu sütunlarda, Batılı devletlerin hattı hareketini harfiyyen tatbik etmekle yetinen D.P. iktidarının haricî politikasını tenkit etmiş olduğumuz için, yukarıda mevzu bahis değişme temayüllerini memnuniyetle karşılamaktayız.

Dünya politikası ve Doğu ile Batı arasındaki münasebetler bakımından birinci derecede ehemmiyetli olan dâvalardan biri Cezayir'dir. Bu dâvadaki bütün değişikliğimiz, Cezayirli milliyetçilerin mücadelesi ile daha yakından alakadar olmamız, bunları desteklememiz, 1920'deki Misakı Milliden beri gelen ve fakat 1950 - 1960 arasında ko-

parılmış bulunan, dış politika an'anelerimize tamamen uygun olmuştur.

Bu arada, bir yandan Fransa ile eskidenberi aramızda mevcut dostluk bağlarına güvenerek, diğer yandan Cezayirli milliyetçiler ile tesis edilmeğe başlanan münasebetlere istinat ederek, Devlet ve Hükümet Başkanı General Gürsel'in, Fransız Büyük Elçisi H. Spitzmuller ile vâki olan bir konuşmasında, Türkiye'nin iki taraf arasında arabuluculuk yapmaya hazır bulunduğunu sefere söylediği anlaşılmaktadır.

Uzun senelerdir süregelen, Batı ittifakını zehirliyen ve muazzam zayıyata sebebiyet vermiş olan bir istiklâl mücadelesinin şerefli bir şekilde bitirilmesi ne çare ararken, hususî surette Fransız Sefirine arabuluculuk teklif edilmesi çok yerindedir. Ancak, ilgili tarafların aksülâmeleri ve meyilleri öğrenilmeden teşebbüsün basına ve halkoyuna bildirilmesinde büyük fayda bulunduğu söylenemez. Diplomasi teamüllerine göre, arabuluculuk teklifinin açıklanması, zeminin iyice yoklanmasından ve tarafların az çok teklif karşısında ilgilenmelerinden sonra gelmelidir. Nitekim, arabuluculuk teklifimizin açıklanması, Fransız hükümet mehafili ile basınında gayet soğuk bir tesir yapmıştır. Mücadeleyi idare eden muvakkat Cezayir İdaresinin (FLN) fiilen tanınmasına müncer olan böyle bir teklifi, Fransız Hükümeti henüz kabul etmeğe hazır değildir. Bu yüzden Fransız basınında oldukça sert reaksiyonlar görülmüş ve meselâ «Le Monde» gazetesinde çıkan ve Fransız Hariciyesinin tesirinin hissedildiği bir yazıda, Fransa'nın Müşterek Pazar'a girmemiz hususundaki talebimizi desteklemiş olduğu hatırlatılmıştır. Mevzularını birbirine karıştırarak bu nev'iden yarı tehdit edâli ikazları doğru bulmuyor ve Fransız basınına yakıştıramıyoruz. Bununla beraber, bulunduğumuz safhada arabuluculuk teklifinin açıklanmasının faydalı olmadığı kanaatindeyiz.

Yapılması gereken şey, Cezayir dâvası hakkındaki düşüncelerimizi resmî demeçler suretiyle belirtmeğe devam etmek ve Birleşmiş Milletlerde bu husustaki görüşlerimizi ifade etmektir. Nitekim Hariciye Vekili Selim Sarper, Birleşmiş Milletlerde verdiği nutukta bu vazifeyi iyi bir şekilde başarmış, istediğimiz şeyin, Cezayir harbinin, her iki taraf için tatmin edici ve şerefli bir şekilde bitmesi ve haklı dâvaların tanınması olduğunu belirtmiştir.

Afrika - Asya Milletleri, Kongo ve Dünya Politikası

Son senelerde sömürgecilik sisteminin tasfiyesine şahit oluyoruz. Daha eski kültürlerle malik bulunan ve çeşitli sahalarda tekâmül etmiş olan Asya kıtasında istiklâl mücadelesi ile sömürgeciliğin tasfiyesi, Afrika kıtasına nazaran daha erken başladı. İkinci Dünya Harbini takip eden yıllarda, ecnebi hâkimiyeti altında bulunan Asya milletleri birer birer istiklâllerini kazandılar. Durdurulması imkânsız olan tarihî gidiş bir kaç yıldır Afrika'ya sirayet etmiş ve eski Afrika müstemlekeleri, kâh tâbi oldukları devletin müzaheretle tedricî adımlarla bağımsızlığa doğru ilerlemişler, kâh sert ve kanlı bir şekilde istiklâlleri için çarpışmışlardır. Birinci tarzda istiklâl kazanan milletlerin başında eski İngiliz sömürgelerinden Ghana ve Nigeria ile eski Fransız sömürgelerinden Madagaskar, Gine, Mali... gibi Fransız sömürgeleri bulunuyor.

Tedricî ve hazırlıklı olmıyan bir iktidar transferine, eskiden Belçika'ya ait olan büyük ve zengin Kongo sömürgesi sahne teşkil etmiştir. Kongo'nun istiklâli münasebetiyle cereyan eden hâdiseler ona yakın yeni Afrika devletinin kurulduğu ve Birleşmiş Milletlere üye olarak alındığı zamana tesadüf ediyor.

Malûm olduğu üzere, 1956 Bandung Konferansı sömürgeciliği reddeden bir Asya - Afrika cephesinin doğmasına vesile teşkil etmişti. Yeni devletlerin iltihakiyle kuvvetlenen ve bilhassa Birleşmiş Milletlerde sahip bulunduğu oy sayısı gittikçe çoğalan bu cephenin dünya politikasında ağırlığı gittikçe artmaktadır. Afrika - Asya milletleri daha ziyade Batı ve Doğu arasında müstakil bir yol tutmaya meylettikleri anlaşılıyor. Böylece, bazan «nötralizm» ismi ile tarif edilen bir tutum ortaya çıkıyor. Esasında, nötralizm Doğu ve Batıdan müstakil üçüncü bir kuvvetin meydana gelmesinden başka şey değildir.

Kongo hâdisesi dolayısıyla bu cephenin, tesirli bir şekilde probleme müdahale etmesi ve olayların seyrini kendi istikametine doğru sevk etmiş olması dünya politikası bakımından bir dönüm noktası teşkil edecek kadar ehemmiyetlidir.

Kongo olaylarının teferruatına inmiyeceğiz. Malûm olduğu üzere, Belçikalıların kütle halinde anı çıkışı büyük bir buhran yaratmış, hisler galeyana geldiği için beyaz ırk ile siyah ırk arasında kanlı çarpışmalar olmuştu. Birleşmiş Milletler Konseyi, boşluğu doldurmak ve nizamı iade etmek üzere, bir müşahit heyetin ve daha ziyade Afrika ve Asya devletlerinin askerlerinden müteşkil bir askerî kıtanın Kongo'ya gönderilmesini, ittifakla kararlaştırdı.

Bu arada, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld, durumun normalleştirilmesini yakından takip etmek gayesi ile bizzat Leopoldville'e gitti. Birleşmiş Milletlerin kararını evvelâ memnuniyetle kabul eden Lumumba hükümeti, kısa bir müddet içinde dahilî ihtilâfa düştü. Başka ihtilâfın mevzuu, Kongo'dan ayrılarak müstakil bir devlet haline gelmek isteyen Katanga eyaletine karşı ittihaz edilecek tutum idi: Lumumba bu ayrılma hareketinin arkasında Belçikalıların ve diğer sömürgecilerin bulunduğunu söylüyor, bütün Belçika askerlerinin Katanga dahil, Kongo'dan derhal ayrılmasını ve Katanga Hükümetinin feshini istiyor, aksi halde silâha müracaat etmekten bahsediyordu. Kongo Reisisumhuru Kasavubu ile diğer bazı Vekiller ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, meselenin müzakere yolu ile halledilmesine taraftar idiler. Birleşmiş Milletler, Belçikalıların gitmesini sağladı ise de, Katanga meselesinde Lumumba'nın arzusuna uygun bir yol tutmadı. Böylece Lumumba ile Hammarskjöld arasında ciddi bir ihtilâf başgösterdi. Lumumba sağa sola ultiमतolar yağdırmaya başladı, Sovyetlerin askerî yardımını talep etti ve Katanga'yı istilâ etmek üzere, o istikamete asker yolladı. Bu şiddet tedbirlerine itiraz eden Reisisumhur, Lumumbayı azletti. Dahilî ihtilâf büyüyünce ve Sovyetler hava yolu ile Kongo'ya teknisyen yollamaya başlayınca, Kongo'daki Birleşmiş Milletler Hey'eti bazı zeiri tedbirlere başvurdu. Kongo politikacıları, nutuk vermek üzere Leopoldville radyosunu kullanmaktan men edildiler. Leopoldville hava meydanı trafiğe kapatıldı.

Lumumba hükümetine müteveccih bulunan bu kararlar Afrika - Asya memleketleri arasında geniş bir tepki yarattığı gibi, Sovyetlerin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine karşı şid-

detli bir kampanyaya geçmelerine sebebiyet verdi. Afrika - Asya milletlerinin endişesi, sömürgeciliğin şu ve bu şekilde devam ettirilmesi ve yeni kurulan Afrika devletlerinin parçalanmaya sevk edilmeleri idi. Tepki o kadar ileri gitti ki, Nâsır ve Nkrumah, kıt'alarını Kongo'dan geri almaya hazırlandılar. Tepkinin şiddeti karşısında, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri mevzuubahis kararları iptal ettirdi ve bu şekilde müşkül bir vaziyetten sıyrıldı.

Diğer taraftan Afrika - Asya milletleri cephesi, Sovyetlerin tek taraflı olarak Afrika'ya müdahalesinden endişeleniyordu. Sovyetler, Birleşmiş Milletlerin Kongo'dan geri çekilmesini, ve yeğâne hukukî hükümet addedilen Lumumba hükümetini istediğinden yardım kabul etmesi hususunda serbest bırakılmasını istiyordu. Lumumba'nın Sovyetlere yakınlık göstermiş olması, bu sahada aktif bir rol oynayabilecekleri ümitlerini kamçılıyordu. Son olarak Birleşmiş Milletlerde vukubulan müzakerelerde, Afrika - Asya milletleri cephesi Sovyetlerin görüşlerini desteklediler ve Genel Sekreter'e yapılan hücumlara katılmadılar. Bu milletlerin tavassutu ile kabul edilen karar sureti, Kongo'ya yapılacak askerî yardımların sadece Birleşmiş Milletler kanalı ile yapılabileceği esasına dayanıyordu.

Kongo meselesinde, Afrika - Asya milletlerinin tutumu, bunların Doğu ve Batı bloklarından farklı müstakil bir yol tutabildiklerini göstermiştir. Bu hâdisenin, müstakbel dünya politikası bakımından ehemmiyeti çok büyüktür.

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü
OSMAN OKYAR

Yayın Müdürü
METİN AND

Sekreter
BEKİR EKİNCİ

İdarehane : Yenisehir, Büyük
Han No. 55 — Tel : 26754
Haberleşme Adresi : Forum
Dergisi P. K. 131 — Ankara

Dizgi ve Baskı
Ayyıldız Matbaası Tel : 17507
ANKARA

Dergimizde yayınlanan yazılar, Dergi ve Yazar adı gösterilmeden iktibas edilemez.

Kurucular

Mümtaz SOYSAL

Onar Komisyonundaki çalışmaların sona ermesiyle birlikte, yeni Anayasa'nın kesinleşmesi için gidilecek yollar üzerindeki tartışmalar da arttı. Anayasa'nın değiştirilmesinin gerçekten gerekip gerekmediği, değiştirilecekse nasıl ve kimlerce değiştirileceği noktalarında olup - bittilerin arkasından gelen tartışmalar, şimdi, nihayet, olayların önünden gider gibi olmuştur.

Mesele, Komisyon çalışması sonunda ortaya çıkan tasarınn Türkiye Cumhuriyeti Anayasası hâline gelinceye kadar geçireceği safhaların belirtilmesi meselesidir. İlk bakışta basit ibr şekil dâvası gibi gözükken konu, aslında, Anayasa'nın hem muhtevası, hem de dayanıklılığı bakımından önemli. Bundan sonraki safhalar konusunda alınacak karar, Komisyon tasarısının ne dereceye kadar tartışılıp değiştirilebileceğini ortaya koyacağı gibi, ortaya çıkacak son metnin toplum çoğunluğunca gerçekten benimsenen bir vesika olup olmayacağını da belirtecektir.

Kesinleşme konusunda ilk önce kararlaştırılan şeklin hiç de tatmin edici olmadığı bugün artık herkese kabul edilmektedir. Komisyon tasarısının M. B. K. nde kısaca tartışıldıktan sonra pek az bir değişikliklerle «evet-hayır» şeklinde bir referandumla sunulmasındaki büyük sakıncalar şimdi açıkça belirmektedir.

Bir kere, Komisyon çalışmaları sonunda ortaya çıkacak metnin, başlangıçta şaşılacak bir kesinlikle iddia edildiği gibi, modern devlet anlayışına cevap verecek, Türkiye'nin kalkınma meselelerini çözmeğe elverişli bir çerçeve yaratacak ve nihayet uzun yıllar saygı görececek kesin bir metin olup olamayacağı noktasında tereddütler belirmiştir. Üyelerden ikisinin gerçekçi ve ilerici görüşlerinden ötürü Komisyon dışında bırakılmalarıyla daha da kuvvetlenen gitgide bilim ve siyaset çevrelerine yayılan bu tereddütler ilk başta, bu derece önemli bir tasarımı hazırlamak üzere bir araya getirilen kimselerin niteliklerinden doğmaktadır. Gerçekten, üyelerin hepsi hukukçu olduğu gibi, bu bütünün içindeki çok büyük bir çoğunluk da siyasî, iktisadî, toplumsal etkenlerin yanında hukuka ölçsüz derecede fazla

ağırlık tanıyan eski düşünce okullarının yetiştirdiği kimselerdir. Yetişme ve düşünüş tarzları, kendilerini, ister istemez herşeyi hukuk kurallarıyla düzenlemeğe, Anayasayı teferruatlı hükümlerle doldurmağa ve nihayet aslında basit fakat derin nedenleri olan meselelerde çapraşık, fakat yüzeysel kurumlardan medet ummağa sevkedecektir. Bütün bunlara bir de Komisyonun kuruluşunda uyandırılan «dediği dedik» havası eklenince, üyelerin, yepyeni bir devlet çatısı kurmanın verdiği şevk içinde her alana el atmaları, gelecekteki iktidarları kat kat meclisler, tepe tepe mahkemeler altında bunaltıp Türkiye'nin kalkınmasını Ondokuzuncu Yüzyıl liberalizmiyle Barthélemy ve Duguit'nin kitaplarına kurban etmeleri pekâlâ mümkündür.

Şimdi yapılacak iş, Komisyonun kuruluş tarzından dolayı ortaya çıkan sakıncaları mümkün olduğu kadar azaltmağa çalışmak. Tasarının sadece M. B. K. tarafından veya onun direktifleriyle çalışan Danışma Kurullarında incelenmesinin bunu sağlayıp sağlamayacağı bir hayli şüphelidir. Bir defa, Komisyon üyelerince, meslek ve yetişme tarzları dolayısıyla, bilime ve hakuka karşı beslenen ve bazan aşırı ölçülere varan saygı, ulu bilginler tarafından hazırlanmış bir tasarınn dokunulmazlığı yolunda bir inanca yol açabilir. İkincisi, Komite üyelerinde bol bol bulunduğu kimsenin şüphe edemeyeceği iyi niyetin, özverinin, vatanseverliğin ve çalışma gücünün böyle önemli bir metni kesin şekle sokmağa, modern kalkınma ihtiyacına göre değiştirmeğe yetip yetmeyeceği şüphelidir. Bunların dışında, bilgi, uzmanlık ve siyasî tecrübe isteyen bir işi M. B. K.'nin omuzlarına yüklemek insafsızlık olur.

İlk ortaya sürüldüğü zaman mantığa ve siyaset anlayışına pek uygun düşün Siyasal Bilgiler Fakültesi teklifi ise, bugün pratik değerini kaybetmiş gibidir. Teklif, seçim yoluyla bir Kurucu Meclis meydana getirilmesini ve bu Meclisin hem Anayasayı hazırlamasını, hem de bir yıllık geçici devre içinde yasa uzvu olarak çalışmasını istemekteydi. Bugün için teklifin pratik değerini azaltan taraf, memlekette dağılan

veya yeni beliren siyasî kuvvetlerin henüz teşkilatlanmamış olmasından çok, seçimin hazırlanması ve yapılması için vaktin ve mevsimin hayli gecikmiş olmasıdır. Bu hazırlıklar ve gerideki en az bir yıllık devre, M. B. K. tarafından vaadedilen 29 Ekim 1961 tarihini daha da gerilere iteceği için mahzurlu. Darbenin hemen arkasından bu hazırlıklara girilmiş ve gerici kuvvetlerin alt edilmişinden hemen sonra, M. B. K. üyelerinin de katılımıyla ilerici kuvvetlerin çoğunlukta bulunacağı bir Kurucu Meclis seçimle iş başına getirilmiş olsaydı, yeni Anayasa yapmak bakımından belki de en ideal yola girilmiş olurdu. Hem Komisyon çalışmalarının uzaması, hem de, dağılan ve yeni beliren siyasî kuvvetlerin teşkilatlanması gibi, aslında birkaç yılda bile gerçekleşmeyecek ve mantıken 29 Ekim 1961 tarihini bile erken gösterecek bir sebep yüzünden seçim yoluna gidilememesi doğrudan doğruya milleti temsil edecek bir Kurucu Meclis meydana getirmeyi imkânsız kıldığına göre, şimdi, aynı Meclisi, temsildeki eksiklikleri mümkün olduğu kadar azaltacak bir yolla kurmak gerekmektedir. «Evet - hayır» şeklindeki referandumdan önce, tasarının Kurucu Meclisten geçmesi, halk efkârında son günlerde uyanmış bir hareket sonucunda istenen bir şey değil, Anayasa tekniği bakımından çok kuvvetli gerekçelere dayanan bir istektir. Referandumun fazla kesin ve aceleci havası içinde tartışılmıyacak konuları böylece tartışmak, söz sahibi olması gereken zümrelerin seslerini işitmek mümkün olacaktır. Daha önemlisi Kurucu Mecliste tartışmalardan sonra referandumla sunulacak bir Anayasanın benimsenisindeki sağlamlık, Komisyondan doğrudan doğruya referandumla aktarılan bir tasarınnkinden şüphesiz fazla olacaktır.

Bu gerçek anlaşıldıktan sonra karşılaşılan mesele, Kurucu Meclise kimlerin gireceğini kararlaştırmaktır. Seçim dışında ilk akla gelen yol, memlekette mevcut siyasî ve meslekî teşekküllerin temsil edilmesi yolu. Kurucu Meclisin yarısını siyasî partilerin, baroların, çeşitli odaların, üniversitelerin, sendikaların ve başka meslek teşekküllerinin kendi seçecekleri temsilcilerden kurmak pekâlâ mümkündür. Yalnız, burada dikkat edilecek nokta, siyasî partilere ayrılacak kotanın, Onar Komisyonu ve M. B. K. üyelerinden bazılarının düşüncelerini geliştirecek bir şekilde de

olsa, hayli geniş tutulmasıdır. Bazı çevrelerde beliren inançların aksine, modern devletin işleyişinde, toplumsal kuvvetlerin belli yönlerle çevrilmesinde ve halk kütlelerinin ilerici önderler eliyle belli amaçlara doğru çekilmesinde siyasî partilerin vazgeçilmez birer unsur oldukları akıldan çıkarılmamalıdır. Siyasî partileri «çirkef» sayarak modern bir devlet anayasası tasarısını, bunları yok farzeden bir görüşle kaleme almak ne dereceyanlıştır, bu tasarımı siyasî partilere gerektiği kadar yer vermeyen bir Kurucu Meclisten geçirmek de aynı derecede hatâlıdır. Tabii, bu yer verme sırasında, temsil esasını mevcut partilerin teşkilât hacimlerine veya kayıtlı üye sayılarına göre ayarlamak, siyasî kuruluşları az çok kestirilebilecek nisbî kuvvetlerine göre Meclise aksettirmek de önemli bir noktadır.

İlk bakışta çeşitli teşekküllerin kendi seçecekleri kemsilicilerle dolduracakları bir Kurucu Meclis, korporatif ikinci meclis dolayısıyla haklı olarak ileri sürülen sakıncaları akla getiriyor. Bunları önlemek ve Kurucu Meclisin, toplumdaki çeşitli alanlara kurulmuş meslekî teşekküller arasında pek de yüce olmayan menfaatlerin pazarlığına girilen bir yer olmasını engellemek için başka yollar da aramak gerekiyor. Kurucu Mecliste devrimcilik niteliğinin yitirilmemesi bakımından akla gelen ilk çare M. B. K. üyelerini bu meclisin tabii üyesi saymak. Bununla birlikte uygulanacak bir ikinci çare de, M. B. K. üyelerine, siyasî ve meslekî teşekküller içinden ve dışından kendi görüşlerine yakın bulacakları bir kütleyi Kurucu Meclise tâyin hakkı tanımlanabilir. Demek ki, anahatları bakımından, Kurucu Meclis, az çok yarısı siyasî ve meslekî teşekküllerin kendi seçecekleri üyelerden, öbür yarısı da M. B. K. üleriyle, memleketteki teşkilâtlı teşkilâtsiz çeşitli çevrelerden yine M. B. K. tarafından tâyin edilmiş kimselerden meydana getirilmiş olabilir.

Kurucu Meclisin, geçici yasama uzvu ödevini M. B. K.'ne bırakarak, gerek komisyonlar, gerekse genel kurul hâlinde yalnız Anayasa tasarısıyla meşgul olması, hem devrim hareketindeki hızı kesmemek, hem de Anayasayı en kestirme ve mükemmel şekilde hazırlamak bakımından daha pratik bir yoldur. Bir yandan, ilerici kuvvetlerin işbaşında bulunması sâyesinde toplumsal dâvaların temel başlangıç hareketlerine

girişilirken, ötle yandan da, yine ilerici kuvvetlerin çoğunlukta* olacakları bir Kurucu Mecliste bu hareketlerin devamlılığını sağlayacak Anayasa çerçevesinin ortaya çıkarılması Türkiye'yi aydınlık yarınlara daha esaslî bir şekilde hazır-

lıyacaktır. Arkasından referandumla da perçinlenecek böyle bir usulü seçmek yerine, sadece modası geçmiş bir liberalizm kokan tasarıyla yetinmek, 27 Mayıs hareketindeki devrimcilik düşüncesiyle kolay kolay uzlaşamaz.

İncelemeler

Atatürk ve Eğitim Seferberliği

Macit İNCE

«Milletimizin siyasî, içtimâî hayatında, milletimizin fikir terbiyesinde rehberimiz, İLİM ve FEN olacaktır». - ATATÜRK (1).

Millî Eğitim alanında devrim hükümetinin başarılı iki hareketinden birisi düşük iktidar tarafından, muhtevası Türk halk efkârından gizlenen raporun kitap halinde basılması; diğeri ise yeni bir eğitim komisyonunun toplanmış bulunmasıdır. Bunlardan birincisi esas itibarıyla memleketimizin eğitim alanındaki geriliğini ortaya koymakta, ikincisi de buna karşı devrimci bir ışık altında ne şekilde bir yol tutulacağını araştırmaktadır. Hakikatte güzide bir heyet tarafından hazırlanmış ve objektif olan bu rapor, yaraları bütün acılığı ile açığa vurmakta ve bunlara karşı bazı teklifler ileri sürmektedir. Türk umumî efkârından fizlenmesinin esas sebebi de bu objektiflik yanında ileri sürülen tekliflere karşı olan duygusuzluktur. Gerçekten rapor dâvanın ele alınmasında, ne yapılması ve nasıl bir yol tutulması konusunda esas fikirleri vermektedir.

Rapordan anlıyoruz ki Türkiye'de genel nüfusun %40'ı okuma yazma bilmemektedir. Ve bir öğretmene düşen nüfus miktarı ileri memleketlerde 120,7 ile 238,6 arasında değişirken bu nisbet memleketimizde 440,1'e varmaktadır. Büyük Atatürk'ün harf inkişâbı okuma yazma nisbetini arttıran başlıca faktör olmuştur. Ayrıca Ata milleti cehaletten kurtarmak için geniş bir eğitim faaliyetine girişilmesi yolunu göstermişti. Böylece 1927 yılında, nüfusun %10,6'sı okuma yazma bilirirken, cumhuriyetin ilk senelerinde bu nisbet hızla artmış, fa-

kat bilhassa son on yıldanberi bu devrim yolundan da ayrılmış yobazı ve gericiliği teşvik karşılığı, eğitim alanında çok az şey yapılmıştır.

Atatürk, Cumhuriyetin ilk günlerinde, milletin eğitimi için lâyük bir terbiye sistemini milletin kalkınma ve ilerlemesinde ilk hamle olarak görüyordu. Gerilikle mücadele için pozitivist bir eğitim sistemine büyük bir önem veriyordu: «... Hiçbir delili mantığına istinad etmeyen bir takım an'anelerin, akidelerin muhafazasında ısrar eden milletlerin terakkisi çok güç olur. Belki de hiç olmaz» diyordu (2).

Daha harp sıralarındayken, 15 Temmuz 1921'de Sakarya Muharebesi esnasında Ankara'da toplanmış olan Maarif Kongresinde öğretmenlere şöyle hitap etmişti: «..... Eyyam-ı cidalde dahi dikkat ve itina ile işlenip çizilmiş bir millî terbiye programı vücuda getirmeğe ve mevcut maarif teşkilâtımızı bugünden müsmir bir faaliyetle çalıştıracak esasları izhar etmeğe hasr-ı mesai eylemeliyiz». «Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin Milletimizin tarihi tedenniyatında en mühim bir âmil olduğu kanaatindeyim. Onun için bir millî programdan bahsederken eski devrin hurafatından ve evsafı fitriyemizle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garpten gelen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, seciye-i milliye ve tarihiyemizle mütenasip bir kültür kastediyorum» (3). Ata'nın 40 yıl önce söylen-

miş bu sözleri gerçek Türk kültürü için eğitimin önemini bugün de aksettirmektedir.

Bu itibarla içinde bulunduğumuz günler eğitim alanında önemli çalışmaların başlangıcını teşkil ediyor. Tekniğin ve medeniyetin sür'atle geliştiği asrımızda memleketimiz eğitimin esas davası iki taraflı bir görünüş arzeder. Birinci plânda, analfabetizmle yani kara cehaletle mücadele etmek, bütün vatandaşların okur yazar olmasını temin etmek, okulsuz köy bırakmamak, bunun için ilk öğretmen okullarının sayısını arttırmak, ilk öğretim çağındaki çocukları daha fazla ihmalden korumak gibi problemler için gerekli tedbirleri almak lazımdır. Bu çağdaki çocukların zekâlarının milletin en verimli serveti ve kaynağı olduğu gerçeğini unutmamamız gerekir.

İkinci plânda ise halkın eğitim ve kültür seviyesini yükseltmek için çalışmak lazımdır. Bu bakımdan yetişkinlerin eğitiminde birçok pratik çarelere başvurulmalıdır. Her köye birkaç gazete girmeli ve radyosuz köy kalmamalıdır. Mısır'da bu konuya büyük önem verilmiş ve bugün radyosu olmayan köy artık mevcut değildir. Açılacak millet okullarında yetişkinlerin eğitimi çeşitli yönlerden ele alınmalıdır. Yurttaşların bilhassa demokratik eğitimlerine, yurttaşlık eğitimine önem verilmelidir. Millî birlik ruhu, kardeşçe parti mücadelesi öğretilmeli, onları memleketimizin dâvalarına yaklaştırmalıdır. Öğretici mahiyetteki filmlerden başka, diğer yerli ve yabancı filmler de ucuza veya parasız gösterilmelidir. Kahve hayatından ve işsizlikten kurtarmak için onlara çeşitli el sanatları öğretmeli ve yaptıkları işler devlet tarafından satın alınarak kıymetlendirilmeli ve Japonya'nın yaptığı gibi bu el sanatlarına ayrıca bir ihraç konusu olarak dış pazarlarda müşteri aranmalıdır. Bundan başka köylerimizde kadın yurttaşlar için de çeşitli konularda kurslar açılmalıdır.

Bütün bu konularda eski halkevlerinin kapatılması bir cinayet olmuştur. Bugün ise Kültür Derneklerinin açılışı bu seferberliğin ilk adımıdır. Bu derneklerden beklenen, memleketimizin geri kalmış bölgelerinin yaşadıkları asrı, günümüze yaklaştırmaları ve karanlık dimağlara ışık göstermeleridir. Bugün Batı dünyası komünizmle, Afrika ve Asya'nın hattâ Güney Amerika milletlerinin karanlıktan yeni kurtulan dimağlarında harp halindedir. Devam et-

mekte olan propaganda savaşının yani soğuk harbin anlamı bundan başka bir şey değildir. Bu gerikalı dimağlar, bir tarafın bol vaatlerle hem uyusturma, hem de tahrik politikası, ve diğer yandan gerçeğin mücadelesi ile karşı karşıyadırlar. Amerika buna karşı koymanın en iyi yolu olarak geniş eğitim yardımları yapmayı kabul etmektedir. Son olarak, Küba Castro'su tehlikesinin tesiriyledir ki Amerika, geçenlerde toplanan Amerikalılararası Bogota Konferansı'na 500 milyon dolarlık sosyal yardımla gitmiş ve bu paranın büyük kısmının eğitim alanında sarfedilmesini istemiştir.

Eğitime ehemmiyet vermek Amerika'nın eski an'anelerindedir. İlk Amerikan başkanlarından Th. Jefferson eğitim imkânlarını geliştirmek lüzumunu görüyor ve «hürriyet ve millî saadetin korunması için bilgiyi halk içinde, yaymaktan daha teminatlı bir temel tesis olunamaz» diyordu. Aynı şekilde Devrim Hükûmeti tarafından ye-

ni bir eğitim seferberliğine girilmiş bulunulması yarınımız bakımından ümit verici bir harekettir; ve eğitim, milletimizin geleceği bakımından en fazla ümit vaadeden ve en verimli bir çalışma sahasıdır. Milletın eğitime olan ihtiyacı kendi başına tesadüflere terkedilirse ne gerçek bir kalkınmaya ulaşılabilir, ne de gerilik içinde, bir «hürriyet» ve «millî saadet» gerçekleştirebilir. Çünkü memleketin kaderi asrımızda eğitimle olan ilgisini hergün daha fazla hissettirmektedir. Son eğitim komisyonu toplantılarına Millî Birlik Komitesi üyelerinin de katılması dâvanın benimsenmesinin işaretidir. Aynı zamanda komisyonun aldığı kararları bu üyeler âzami şekilde gerçekleştirme alanına koyabileceklerdir. Bu sebeple, şimdi milletçe, Ata'nın çizdiği yola dönmüş bulunuyoruz.

(1) Lâyiklik, Dr. Bülent Daver, s. 129.

(2) Dr. B. B. Daver. A. g. e., s; 129.

(3) Dr. B. Daver, a.g.e. s. 128-129.

Doğunun Üç Derdi

HARMANDALIOĞLU

II

«1956 senesinde Mahmut Ağa, köyüne okul istedi. 86 bin lira harecadık. Küçük bir köye, koskoca bir okul kondurduk. Öğretmen istedi, verdik. Zaten yaptırmamak, verdirmemek kimin haddi. Bir daha, bir daha derken o günden bu yana bu köye gönderdiğimiz öğretmen sayısı bir düzünü buldu. Ama bu gönderdiğimiz öğretmenlerin hiçbiri de Mahmut Ağa'nın köyünde dikiş tutturamadı. Her giden öğretmen ya dövüldü. Ya kovuldu. Ya da türlü iftiralara uğradı.

Son gönderdiğimiz öğretmenin kan revan içinde ağıyarak dairemize gelişini bir görmeliydiniz :

«Git derdini Marko Paşaya anlat» diye zavallı öğretmeni adamakıllı patkladıktan sonra köyden de sepetleyivermiş. Hem de kimin yanında biliyor musunuz? Hükûmet kuvvetini temsil eden iki Jandarma erinin yanında...

Diğerlerinde olduğu gibi bu seferinde de Mahmut Ağa'ya birşey yapamadık. Valisi, Kaymakamı, doktoru herşeyi Mahmut Ağa'nın şerrinden yılıyordu bu çevrede. Uzun lâfın kısası öğretmeni başka köye naklettik. Okulu da kapattık. Bir de öğrendik ki fakir büt-

gemizden 86 bin lira ayırarak yaptırdığımız okul, ahır haline getirilmiş, içine de Mahmut Ağa'nın hayvanları bağlanmıştı...

Yukarıdaki parçayı Mahmut Ağaları iyi bilen genç ve ülkücü bir Millî Eğitim Müdürünün konuşmalarından alıyoruz.

Hani, hangi taşı kaldırsan altından Çapanoğlu çıkar, diye bir sözümüz var: Van'ın Başkale'sinde de hangi zararlı ve şer işi kurcalasan altından koskocaman bir Mahmut Ağa çıkıyordu. Mahmut Ağa Parti Başkanı, Mahmut Ağa Belediye Reisi, Mahmut Ağa Kaymakam, Mahmut Ağa Vali, Mahmut Ağa Reisicumhur, Mahmut Ağa Kıral, Mahmut Ağa bunların hepsinin üstünde el etek öpüp te partisine hizmet etmeyenlerin başının belâsı...

Mahmut Ağaların memleketini öğrenmek mi istiyorsunuz? İşte size oradan bir başka tablo :

70 - 80 kişi kadardı. İskeleye yanaşan vapurdan henüz inmişlerdi. Üstleri, başları paramparça idi. Başlarına birer mendil bağlamışlardı. Hepsinin de sırtlarında ak torbaları vardı. Kollarında süslü bonecuklarla örülmüş mus-

halar sallanıyordu. Yalnız içlerinden birkaç tanesinin üstleri başları daha düzgün görünüyordu. Bunların ellerinde küçük birer tahta bavulları vardı. Bir süre oldukları yerde durdular. Şaşkın şaşkın sağlarını sollarını gözetlediler. Buraları yadırgadıkları her hallerinden belli oluyordu...

İçlerinden birinin başı çekmesiyle, elele tutuşarak «hurra» işletmenin bahçe içindeki gazinosuna doğru yölediler... Belli ki kendilerine yorgunluklarını giderecek gölgeli serin bir yer arıyorlardı. Tam kendilerini bahçe içine atacakları bir sıra, mavi parmaklıkların ötesinden garson elbiseli bacaksız bir delikanlı ellerini havaya kaldırdı :

— Yasak hemşerim, buraya giremezsiniz, dedi.

Bön bön birbirlerinin yüzlerine baktılar. Karşı masalarda top top gülüşen, oynayan, giyimli kuşamlı insanlar vardı. Kadınlı erkekli bu kalabalığın çoğunu turistler teşkil ediyordu.

Onlar kendilerine küçültücü gözlerle bakan bu kalabalığı görünce yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz bir dille :

— Giremez gardaş, vallah giremez, bura bize yasah, dediler.

Birbirlerine dürterek geri geri çekildiler. Yalnız içlerinden kılıkları daha düzgün olan elleri tahta bavul tutanlardan birkaç tanesi, garsonun «Yasak hemşerim!» diye bağırmasına aldırmaz etmeden gittiler, birer boş koltuğa çöktüler. Gülüşe - söyleşe çaylarını kahvelerini içtiler. Sigaralarını tellendirdiler...

Öbürleri, harap bir binanın önüne toplaşmışlar, vapurdan beraberce çıktıkları arkadaşlarına kıskanç gözlerle ötelere bakıyorlardı. Bu bakışlarda duygularını dile getirememenin verdiği bir sıkıntı, bir küçülme vardı. Tehlike kokusu almış, ürkütülmüş dilsiz bir süriye benziyorlardı bu halleriyle...

Sırtları ak torbalı, kolları boncuklu bu delikanlılar, neyi bekliyorlardı? Nerden gelip nereye gidiyorlardı? Gözleri hep o, içinden kakhahalar ve tavla şakırtıları yükselen bahçeden taraftaydı. Evet burası doğudan bir köşeydi. Burası Van gölü kıyılarıydı... Dayanamıyarak mavi parmaklıkları atladım. Yanlarına doğru sokuldum. «Kimi beklediklerini, nereden gelip nereye gittiklerini» sordum. Kimisi gülüştü, kimisi omuz silkti. Sonra boyunlarını büküp pel pel gözümün içine bakmaya başladılar... Bu bakışlarda neler okunuyordu, neler... Bütün bir doğunun ka-

deri, gelmiş-geçmiş daha neleri, neleri... Bizleri insanlığımızdan utandırıp yerin dibine batıran bir bakıştı bunlar...

Gittikçe artan bir merakla, sorumu birkaç sefer tekrarladım. Arkadaşlarımdaki şaşkınlığı görünce, ötebaştan biri koşarak yanıma sokuldu :

— Ne değirsin beg? Onlar dil bilmez vallah, dedi.

— Hiçbiri mi bilmez?

Uzakta duran birini ünledi :

— Ula Cemo, bura gelsene...

Cemo, çevik adımlarla sıçrayıp yanıma geldi :

— Heye vallah, bir bu bilir, bir de ben bunların içinde dili, dedi.

— Okuma - yazma?

Bu soruma da Cemo ile kendini gösterdi. Sonra da karşımda, suç işlemiş gibi bakışlarını benden kaçırmağa çalışan 70-80 delikanlıyı işaretle :

— Ya bunlar? dedim...

— Onların hiçbiri okumadılar vallah gurban, dedi. Köylerinde okul yok ki.

Sonra cebinden arka arkaya birkaç kâğıt çıkardı :

— Biz askar olduh beg, dedi. Bir bah biz neriye gidiyoruz?

Kâğıdı elinden aldım, teker teker okudum. Bunlar, Van'ın Başkale, Muradiye, Özalp kazalarının 1940 doğumlu askere yeni çağırılan delikanlıları idi. Denizli, Manisa, İsparta'daki Eğitim Birliklerine gidiyorlardı. Bunların ne tarafta olduklarını, buralara nereden ve hangi taşıt araçlarıyla gideceklerini sordum. Okumuşu da okumamışu da «Biz bilmezik» diyen bir bakışla hep birden omuz silktiler. Onları peşime takarak doğruca Muş otobüslerinin kalktığı garaja götürdüm. Orada kendilerinden önce gelmiş başka gruplar da vardı. Bunlar da Van'ın Muradiye'sinden, Başkale'sinden, Özalp'ından geliyorlardı. Bunlar da tıpkı şu etrafımdaki 70-80 delikanlı gibi ne yapacaklarını, nereye gideceklerini bilmiyorlardı. Yere bile basmaktan korkan boyrat bir halleri vardı. Sanki hepsi de başka başka dünyalardan tutularak ansızın buralara bilmedikleri bir diyara itilivermişlerdi.

Bu ikincilerle de yaptığım konuşma birinciler gibi yürek açıcı olmadı. Bunların arasında da okuma - yazma bilenler şöyle dursun Türkçe bilenlerin sayısı üçü beşi geçmiyordu. Ya kollarındaki boncuk işlemeli süslü mushalar, bunları da ikişer buçuk lira karşılığı şeyhleri yazmıştı kendilerine. Birkaç

kolunda mushası olmayan delikanlıyı göstererek :

— Bunlarda niye yok? dediğim zaman :

— Onların şeyhe verecek paraları yoktu da, dediler.

Sınırları beklemek üzere silâh altına çağırılan şu 150 kişilik Van köylülerinin acıklı hali, bize alacaklı bakışlarını çevirmiş, «İşte ben buyum begim» diyordu.

Bunca yıllardır giriştiğimiz Batılılaşma denemelerinden, devrim hareketlerinden, demokrasi savaşımızdan sonra da Van'ın Muradiye'sinden, Başkale'sinden, Özalp'ından karşımıza çıkan hemşehrilerimiz: 10 yıllık saltanatları boyunca radyolarda, meydanlarda «Dev kalkınmalar» dan söz açıp bangır bangır bağırarak efendilere, «Barajlar, yollar, köprüler, ardi arkası gelmez temel atma törenleri» bunların hepsini anladık, anladık ama, bütün Anadolu köylüsü gibi herşeyin temeli gerçek sahibi olan bizleri, şu doğulu hemşehrilerinizi de acaba sizler anladınız mı?

Doğulu hemşehrilerim ne deseler haklı idiler. Doğu illerinde bir aya yaklaşan gezilerimde gördüğüm manzara Van'ın köylülerinden farksızdı. Yüz yıllardır çaresizlik ve umutsuzluk içinde bocalayan doğulu hemşehrime «Evet ben buyum» derken, onu bu hale getirip, bu halde bırakanların kimler olduğunu için için ifade etmiş olmuyor muydu? Evet, bugün doğulu hemşehrilerim dün olduğu gibi bugün de birbirleriyle elele vermiş, anlaşmış üç kuvvetin pençesinde kendine bir çıkış yolu arıyor. Bu çıkış yolunu göstermek, onu karanlıklardan kurtarıp, aydınlığa kavuşturmak, ehaletin dostu olan ağaların, şeyhlerin - seyitlerin saltanatına son vermekle kabil olacaktır. Ağa, Şeyh, Seyit. Evet, doğunun başına ne gelmişse bu üçlerden gelmiş.

Malazgirt deriz, Çaldıran deriz, Alparslan'larımız, Yavuz'larımızla övünür dururuz. Lâkin tarih boyunca bu savaşların olanca yükünü üzerinde taşımış doğulu hemşehrilerimizi yüz yıllardır yaşadığı o karanlık kahredici hayattan çekip çıkarmanın nelerle kabil olacağını bir defalık olsun düşünmeyiz bile...

Modası çoktan geçmiş, amacı belirsiz lâf ve palavra milliyetçiliğinden kurtulup bizleri disiplinli, düzenli bir hayata götürecektir olan iş ve çalışma milliyetçiliğine dönmenin zamanı çoktan geldi de geçiyor bile...

Köyde Jurnalcılık

B. TURGUT

Tarihteki bütün örnekleriyle iyice belirmiş bir gerçektir ki bir toplum için en düzen bozucu, kötü eylemlerden biri de jurnalcılıktır.

Jurnal kurumundan hiçbir iktidar beklediği faydayı sağhyamamıştır. Tam tersine boş yere kuşkusunun artmasına, kuruntusunun büyümesine, huzurunun kaçmasına yaramıştır.

Jurnal kadar kötüye kullanılmağa elverişli başka bir işlem tasımlanamaz. Çünkü, aslında bu işi benimsiyen kimseler daha çok bu işten hoşlanan kötü yaratılışlı kişilerdir. İş alanları ise çoğun kısır ve verimsizdir. Bu nedenledir ki onlar ister istemez kendilerini iş bulmak zorunluğunda duyacaklar, böylece görevlerini kendiliğinden kötüye kullanmak yoluna sapacaklardır.

Bu genel girişi yaptıktan sonra şimdi özel bir durumdan söz açabiliriz:

800 evli bir köyde yaşıyorum. 30 yıllık belediyesi varken, iki yıldır da tek bir müdür eklenerek bucak olmuşken biz obamıza hâlâ köy demekten başlarız.

Köyümüz eski, tarihsel bir köydür. Kuruluş tarihini bilen yoktur. Bizans çağında da burada hıristiyan Türklerin oturduklarına, Malazgirtten sonra gelen Türklerin etkisiyle müslümanlaşmalarına dair güçlü deliller vardır.

Tapınak ve konut olarak kullanılan kaya inler (mağara)'in benzerliği bakımından, en az Ürgüp yakınındaki ünlü (GÖREME) din sitesini öreni ile yaşıt olması gerekmektedir.

Dil, kültür bakımından da eski gelenekleri olan bir köydür. Padişahlık zamanlarında iki medrese işlemiş, Meşrutiyetten bu yana da hiç okulsuz kalmamıştır. Hâlen öğretmeninden yüksek mühendise, yargıtay üyelerine değin yüze yakın bir memur kümesi yetiştirmiştir.

Suyu, havası, üzümü, meyvası bakımından da yurt çapında sayılı bir yer olmağa adaydır. Halkının geçimi ortanın üstündedir. Çünkü İstanbul - Beyoğlu sütçülerinin üçte biri bizim köylüdür.

Durum böyle iken köyümüzün sosyal yapısını kemiren eski bir hastalığı vardır: Jurnalcılık!...

Ben küçükken bu köyde küçük bir Abdülhamit benzeri bir büyük ağa yaşardı. Başarısının tek nedeni zamanın

büyük memurlarını yedirip içirmek, ağırlayıp ülümek olan bu ağa tam bir (Ali kıran-Baş kesen)di. Siyasî derebeyliğinin kendisine sağladığı bütün imkânlar dan faydalanmasını bilirdi. Öyle sözü geçer olmuştu ki Seferberlik ve Millî Mücadele yıllarında işine geleni askerden kaçırır, gelmiyeni aldırırdı...

Askerden kaçırdıklarını boş ta durdurmazdı; kendisiyle ortaklama eşkiyalık ettirirdi. Bu asker kaçakları aynı zamanda onun zorbalık dayanağı idiler. Onun sevmediği kimseleri çok kere odasına kapatıp kendisine döğdürürler, bazan da, sokak ortası demez, kendileri döğgerlerdi. Ona karşı koymak kimsenin aklından geçmez, ancak yaranmak yolları düşünülürdü...

Bu yüzden jurnalcılık köyümüzde ağanın yetki sınırları dışına çıkamazdı. Ondan korkan kimseler birbirlerini ona jurnal ederlerdi.

Millî Mücadele'de yedek subaylık etmiş iki üstöğmen askerden dönünce bu ağa ile mücadele ettiler ve pek kısa bir süre içinde de onu devirdiler. Ama bizim ağa çok kurnaz, çok zeki, çok da (hoş-sohbet) bir adamdı. Bir kez de (İstiklâl Mahkemesi) vartasından geçmiş olmasına rağmen kısa bir zamanda önce Müdafaa-i Hukuk, sonra Halk Partisi mümessili olmasını becerdi. Sonunda meclisi umumî üyeliği ile, vilâyete ayak basınca bir daha dönmemesine daimî encümenin değışmez üyeliğine oturdu.

Köyde kendinden boşalan ağalık sandalyesine de askerden kaçırıp eşkiyalık ettirdiği bir çırağını yerleştirdi.

Yirmi yıla yakın değışmez belediye başkanı olan bu Cumhuriyet devri ağasının zamanında jurnalcılığın sınırları da genişledi. Köyde kendilerini geçmiş ne kadar uyanık, kendilerinden üstün ne kadar ileri gelen halk adamı varsa hepsini jurnal edip zamanın modasına göre (damgaladılar). Sindirip saf dışı etmek istediler.

Ama sonunda küçük ağa işi öylesine azıttı ki büyük ağayı bile tanımaz oldu. Aralarında çıkan zorlu savaşa ilce ve il memurları bile karıştılar. Fakat vali küçük ağa tarafını tuttuğundan büyük ağa yenilgiye uğradı. Büyük ağanın köşe başlarını tutan birkaç yakını sürgüne gönderildiler.

Yalnız, büyük ağanın koruyuculuğundan yoksun kalan küçük ağa da

çok geçmeden yıkıldı. Yıkıldı ama ne oldu ise yine köylüye oldu: Sandalyesini kaybeden, fakat yirmi yıllık tecrübesi ile jurnalcılığın kurdu olan küçük ağa eski yerini geri almak isteğiyle işi doğrudan doğruya jurnalcılığa döktü. Kendi deyimi ile fişe aldırmadık ileri gelen bırakmadı...

Bu arada Demokratların devri gelip çatmış, vaktiyle sürgüne giden büyük ağanın küçük kardeşi (yaman bir) Demokrat meb'usu olmuştu. Arkasından üçüncü kardeşi, daha arkasından bir oğlu meb'us adaylığı ile halkın karşısına çıktılarsa da kazanamadılar. Ama aday olmak cesaret ve masrafını göze almış olmaları bile eski ağacıların forslarını arttırdığından küçük ağanın gözü korkup büyük ağacılarla barıştı. Böylece jurnalcılığa büyük ağacılarla küçük ağa birlikte devam ettiler...

İki yıl önce, gizli (Vatan Partisi) kurdular diye köyün yirmi halk adamının evlerini arattılar; bu arada işini iyi yapan bir öğretmeni (görülen lüzum üzerine) ettirdiler... Öğünerek şurada burada savurdıkları tehdit; sevmedikleri namuslu yurttaşları (takipli hale getirmek)'ti... Onların takipli hale getirdiklerini iddia ettikleri adam kim olursa olsun köye gelen memurlar veya yerli memurlar onunla konuşmaktan, hattâ selâmlaşmaktan bile çekinmektedirler... Şimdi büyük ağa da, küçük ağa da yaşamıyorlar ama ellerini vermiş oldukları çirakları aynı hevesle kıvrandırmaktadırlar.

Sonra mutlu 27 Mayıs geldi. Jurnalcılığın açıktan öğütliyen Demokrat iktidar yere serildi. Yurdu ve toplum hayatını zehirliyen bütün kötülükler meydana çıktı. Radyoda, gazetelerde yayınlandı...

Geçmişin kötülüklerinden bağıranmış bütün iyi niyetli insanlar bayram ettiler; bütün kötülükleri kendileri için geçim yolu ve mânevî besin yapmış kötü niyetli insanlar yas tuttular...

Bu arada 800 evli köyümüzün bütün bunalmış insanları bir kerere, yürekte ooh! çekip ferahladılar. Olan şey bir iktidar değışmesi değil, yüzyıllık kötülüklere karşı girişilmiş mutlu, kutsal bir devrimdi... Her türlü ahlâksızlığın, bu jurnalcılığın kökü kazınacak, bütün mânevî değerlerin kemiricisi olan hafiye-lik tam anlamiyle tarihe karışacaktı... Hiçbir namuslu yurttaş işlemediği, hattâ aklından geçirmediği bir suçtan dolayı töhmet altına alınmıyacak; kendi öz yurdunda yurtsuz, kendi öz yurttaş-

ları arasında öksüz bırakılmanın acısı ile acılamıyacaktı... Kendiliğinden soğan yiyen bir bedbaht çıkarsa nasıl olsa ağzında kokar, o zaman da kanun yakasına yapışır; Hükümetin kolu uzundu...

Ama bana, an çizgileri ile bile tam belirtmediğim bu büyük trajediyi kaleme aldırın küçük olay odukça acı ve ümit kırıcıdır:

Kendisini önceleri Halkçı, sonra da Millî Birlikçi olarak tanıdığımız ve samimiyetine köycek inandığımız nahiye müdürümüzün ifşa ettiğine göre yukarıdan gelen bir tamimi yanlışa yorumlayan köyün karakol komutanı (7 uzatmalı onbaşı) «millî birlik aleyhtarı!» diye kendisine tam 50 kişilik öyle bir isim listesi sunmuştur ki bunların beşte dördü bir kenara atılınca köyde Millî Birlik hareketinin anlamını bilinçli olarak

kavrayabilen bir tek kişi kalmaz. Geriye kalan beşte biri ise, eskiden Demokrat olmalarına rağmen, Millî Birlik ruhuna aleyhtarlık şöyle dursun, kendi partilerine lehtarlık bile edemeyecek kadar âciz kimselerdir...

Fakat, biz kendi köyümüzü iyi biliriz ya, hani, bu listede (yine kendilerini bizden önce yeni devre uydurduklarını sanan) eski büyük ağaçların sinsi parmağı vardır.

Yalnız bizleri avutan tek şey bu jurnalın Millî Birlik ruhunu benimsemiş olan bir memura rastlıyarak daha ilk basamakta takılıp kalmasıdır.

Ama bütün köycek şuna inanmayı gönlümüz o kadar ister ki toplum düzeyinin en bulaşıcı hastalığı olan eski jurnalılık mikrobu için (Millî Birlik Ruh) bir çiçek aşısı kadar etken olsun ve bütün bir millet kurtulsun!...

Okurların Forumu

Doktrin Partileri ve C.H.P. li Aydınlarımız

Aşağıdaki yazı FORUM'a inceleme olarak gönderilmiştir. Fakat yazarlarımızın görüşlerine çok aykırı bir açıdan yazılmış olduğu için «İncelemeler» bölümünde yayınlamayı uygun bulmadık. Bununla beraber, değişik bir görüş açısını ortaya koyması bakımından da yazıyı ilgi çekici bulduğumuz için «Okurların Forumu» bölümünde yayınlıyoruz.

FORUM Yazı Kurulu'na;

“Yeryüzünde demagojisiz bir demokrasi düzeni kurabilmiş bir millet acaba var mıdır? sanmıyorum... Partiler ve kişiler halka şirin görünmek uğruna zaman zaman inanç, düşünce ve prensiplerden az çok fedakârlık ederler... Yerine getirilemeyeceğini bildikleri vaatleri, seçim heyecanı içinde, ağızlarından kaçırırverirler”(1) diyor Nadir Nadi. Çünkü, “partiler ve kişiler” toplumun belirli tabakalarını temsil ederler; toplum da çıkarları zıt tabakalardan meydana geldiği için istismarcı tabakaları temsil eden “partiler ve kişiler” diğer tabakaları kandırmak zorundadırlar. Bir çok geri kalmış memlekette olduğu gibi Türkiye’de de siyasî partiler toplumun aynı tabakasını temsil ederler. Bu tabaka toplumuzun iktisaden hâkim tabakası olan büyük toprak sahipleridir. Nadir Nadi’nin işaret ettiği “C.H.P. ile D.P. alt basamakları arasında bir takım bünye benzerlikleri” (2) oluşu her iki partinin de büyük toprak sahiplerini temsil etmesindedir. İster C.H.P., ister D.P., ister C.K.M.P. için olsun, bizde büyük toprak sahibinin maddî ve manevî desteğine dayanmayan ve onun denetlemesi altında bulunmayan tek bir parti teşkilâtı yoktur. Şüphesiz parti kad-

rolarında bu tabakanın temsilciliğini yapmayan, devrimleri savunan, demokrasiyi özleyen bir çok idealist aydın vardır. Fakat bunların, temsil ettikleri sermaye sahiplerinin zayıflığıyla orantılı olarak, sesleri kısık ve siyasî tecrübeleri kıttır. Esasen C.H.P. ile D.P. arasındaki yegâne fark, bu partilerin ancak yönetiminde idealist unsurlarla toprak unsurlarının oynadıkları rol farkından ibarettir. C.H.P. nde İsmet İnönü’nün önderlik ettiği demokrasi taraftarı, devrimci aydınlar parti idare mekanizmasını ellerinde tutarlarken D.P. tamamen toprak unsurlarının yönetimi altında bulunuyordu. Bundan dolayı, D.P. net bir şekilde Atatürk devrimlerini yıkmıştır; C. H.P. ise -D.P., ile aynı olan- yapısının gerektirdiği şekilde “devrimler sırtından taviz” (3) verirken “her şeye rağmen Atatürkçü” (3) görünmüştür.

D.P. nin on yıllık iktidarı büyük toprak sahiplerinin halkı kandırmada kullanılabilen pek güzel demagoji örnekleriyle doludur: Kıbrıs meselesiyle millî hislerin istismarını ustalıkla kullandılar; din müessesesinin iktidara ve “mevcut nizam” hizmette nekadar muktedir bir âlet olduğunu bir daha ispat ettiler; “jeopolitik” durum adına genç milletlerin ve sömürge-

lerin bağımsızlık mücadelesini baltalamanın ve “misak-ı millî” prensiplerini çiğnemenin mümkün olduğunu gösterdiler.

D.P. ile aynı yapıda olan ve bundan dolayı D.P. ye kesin olarak cephe alamayan ancak bazı soyut hak ve hürriyetleri savunmakla yetinerek halkın hoşnutsuzluğunu kanalize eden C.H.P., 1946-1950 arasında güvenlerini kaybettiği aydınların ve seçmenlerin hepsinin kendine geri dönmelerini sağlayamazdı. Böylece bugün her iki partiye de itimat etmeyen bir seçmen ve aydın kütlesi vardır.

İki partinin de iktidardaki ve muhalefetteki tutumlarından gereken dersi çıkaran aydınlarımızda muhtelif temayüller belirlemekte. Millî Birlik iktidarını “bir daha ele geçmez fırsat” sayıp bütün arzularını ortaya dökmekteler. Bazı aydınlar bu iktidarın devam etmesini istiyorlar. Millî Birlik iktidarının geçici olduğunu bilenler ise, mevcut partilere ve aday iktidar partisine güvenlerini kaybettiklerinden demagoji yapmayan, programına sadık kalan yeni tip partilere ihtiyaç duyduklarını açıklamaktalar. “Doktrin partileri”nin basınıımızda söz konusu edilmesi bu ihtiyaçtan doğmadır.

C.H.P. li aydınların bu konuda açığa vurdukları endişeler yukarıdaki analizimizi doğrular mahiyettedir. “Halkçı” doktrine has “sınıfsız” toplum gibi romantik argümentlerle gelen bu aydınlar “doktrin partileri”nin kurulmasının aydınları parçalayacağını ve bu parçalanmanın “sosyal tehlikeler”i olacağını ileri sürüyorlar. Bu “sosyal tehlikeler”in “halkçı” doktrinle olan ilintilerine geçmeden önce toplumumuzun, bu doktrin ileri sürdüğü gibi “sınıfsız” olup olmadığını görelim.

Bir toplumda tabaka farklarının olması başka şey, bu tabakaların kendi tabakalarının bilincine erişmeleri ve böylece toplumun siyasal ve kültürel hayatına müstakil olarak girmeleri başka şeydir. 1946 da çok partili devreye girerken, C.H.P. içindeki çatışmaları yakından izlemek imkânını bulmuş ve bunlardan kıymetli sonuçlar çıkarmayı bilmiş olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu “Türk İnkılabının kahramanlık safhası kapanarak yerini yalnız maddî ihtiyaçların çalkandığı pragmatik bir devre bırakmak üzeredir” (4) diyerek ekonomik, politik ve kültürel bakımlardan tek parti devrinden tamamen farklı yeni bir devre girildiğini pek güzel sezmişti. On yıllık D.P. iktidarı esnasında tarım sektörüne sermayenin girmesiyle tarımda kapitalizmin gelişmesine; derebeylik kalıntısı bey ve ağaların kapitalist istihsale geçişlerinin hızlanmasına; köylülerin şehirlere akımına; paralel olarak iç pazarın genişlemesine; sanayide bir sermayedar tabakanın gelişmesine; yabancı sermayenin bir çok branşlara nüfuz etmesine; yabancı sermayeyle birlikte dış politikamıza ve kültürel hayatımıza yabancı bir devletin müdahalelerine ve bütün bunlarla ilgili olarak “ahlâk buhranı” tâbir olunan düşüncü ve görüş tarzlarında farklılaşmalara şahit olduk. “Geçen on senelik karanlık devreden memlekete kalan fena miras milleti ayıran zihniyet buhranıdır. En basit meseleler karşısında bile fikirlerin siyah ve beyaz

ikiye ayrılıp, artık dünyaca bilinen hakikatlerin dahi uzun uzadıya münakaşaya çalışıldığını görüyoruz." (5) Bu farklılaşmayı izahıtan uzak "halkçı" aydınlarımız eskiye dönmenin yollarını arıyorlar. "Aynı vatanın, aynı aile fertlerini birbirinden uzaklaştıran görüş farkları nasıl doğmuştur, bunu nasıl ortadan kaldırabileceğiz?" (5) diyor Ord. Prof. Ata Nutku. Oysa, insanların görüş ve düşüncülerini, onları çevreleyen maddî hayat yani ait oldukları ekonomik tabaka tâyin eder. Shakespeare'in çizdiği asilzadelerle Balzac'ın çizdiği sermayedarların ahlâk, namus, şeref anlayışları aynı olabilir mi? Bu görüş farkları ortadan kaldırılabilir mi? Kemalistlerin "misak-ı millî" anlayışıyla, Menderes'in bağımsızlık anlayışı aynı olabilir mi? Memleketimizde meydana gelen bu görüş ve düşüncü ayrılıkları, siyaset ve kültür sahnesine giren tabakaların ideoloji farklarının bir sonucudur ve "ortadan kaldırılmaları" tabakaların varlığına bağlıdır.

27 Mayıs devrimine karşı D.P. li toprak unsurlarının "sistemli olarak" giriştikleri yıpratma ve direnmeyi "bir siyasal mesele değil, bir tabiat hâdisesi" (6) olarak kabul eden Bülent Ecevit "Türk toplumunun hemen hemen dokunulmamış halde duran geniş alt yapısının, tarihten, Osmanlı Devletindeki yenilik hareketinin de öncesinden kalma özellik ve nitelikleri üzerine eğilecek olursak, bu toplumun sosyal eşitlik temelleri üzerine kurulu olduğunu görürüz" (7) diyerek Orta Çağ derebeyliğinde bir "sosyal eşitlik" bulmaya kalkıyor. Çünkü, aksi halde Osmanlı derebeyliğinin bugün büyük toprak sahibi adını verdiğimiz kalıntıları saklaması imkânsızdır. Devam edelim, "bu toplumda (Türk toplumunda) sınıf ayrılışları yoktur. Bu toplumun tarihinde aristokrasi de, gerçek kölelik de yoktur - yalnız Ecevit'in fikir köleliği vardır! (A.K.) - unvanlar kuşaktan kuşağa aktarılmamıştır. Yaygın bir sosyal mesele sayılacak büyük bir sosyal ve ekonomik baskı unsuru sayılacak ölçüde özel sermaye birikimleri, hattâ, belirli bazı bölgeler dışında, kökleşmiş bir toprak ağalığı sistemi bile yoktur." (7)

Türkiye'de mevcut ve gelişmekte olan sınıf ayrılışlarını ve bu sınıfların çıkarlarıyla ilgili olarak birlikte getirdikleri fikir ayrılışlarını Ecevit'in bilmemesi imkânsızdır. Uzağa gitmeğe ne hacet, C.H.P. teşkilâtında bunu her an görür; C.H.P. li idealistlerle, C.H.P. li kalıntılar, eski devrin kirlî işlerine adı karışmışların... çatışmaları" (3) na son vermek için ayrı tabakalara mensup bu unsurları "uzlaştırma"ya bizzat kendinin memur edildiği de olur. Fakat ne var ki, "halkçı" doktrin toplumda zıt çıkarlara sahip farklı tabakaların bulunduğuna kabul etmez. Toplumun bu tabakalar arasında devamlı surette mevcut, açık veya kapalı mücadelelerle geliştiğini, değiştiğini kabul etmez. Bundan dolayı, Ecevit Osmanlı devrini bir "sosyal eşitlik" le ve bugünü de "ekonomik ve kültürel gerilikten doğma" "sosyal dengesizlik"le karakterize etmek zorundadır.

Şark için Cemal Gürsel'in "içinde 20-30 köyü bulunan topraklara tapusuz tesahüp etmiş, bu topraklarla birlikte üzerinde yaşayanları istismar edenler mevcuttur. Şar-

kın şeyh ve buna benzerlerine - yani bey ve ağalarına (A.K.) - köle edilmiş köylülere toprak sahibi vatandaş yapacağız" (8) dediği gibi, büyük toprak sahipleriyle köylüler arasındaki "sosyal dengesizlik" ekonomik bir istismarın sonucudur. Bakalım Ecevit bu köylülerin sefaleti hakkında ne diyor: "Evet, Türk köylüsünün büyük çoğunluğu yoksuldur. Kaygı verici meseleler, derin SOSYAL DENGESİZLİKLER DOĞURACAK KADAR yoksul..." (7) diyerek gerçeği inkâr edemiyor. "Ama (!) bu yoksulluk, sistemleşmiş bir haksızlıktan, toplum yapımızın kuruluşundaki bir sosyal adaletsizlikten çok - yani sınıf farklarından demek istiyor (A.K.) -, ekonomimizin yapısındaki gerilikten, seviyesindeki düşüklükten, ve bu geriliği ve düşüklüğü yemede başlıca etken olabilecek KÜLTÜRÜN EKSİKLİĞİNDEN, EĞİTİMİN YETERSİZLİĞİNDEN ileri gelmektedir" (7) diyor. Büyük toprak sahiplerinin topraksız köylüyü istismarı yerine, sefaleti izah için "kültür eksikliği"ni koyarak acaba Ecevit kime hizmet etmiş oluyor?

Ecevit'in "sınıfsız toplumumuz" görüşüne katılmasına rağmen diğer bir C.H.P. li aydın, toplumumuz içinde bazı "ufak" tabakaları görmemezlikten gelemiyor: "Zirvede ufak bir üst tabaka, bunun hemen altında yine ufak bir orta tabaka, memurlar ve küçük ticaret erbabı, - onun da hemen altında yine ufak bir "halkçı" aydın tabaka (A.K.) - bulunur. İşçi sınıfı da inkişaf etmemiştir. Bu gruplar bir tarafa ayrılınca, geriye milletin % 80 nini teşkil eden, arzu ve dertleri birbirine benzeyen - yani farklı sınıflara ayrılmayan (A.K.) - bugün güçlükler içinde olan, toprak sıkıntısı çeken köylülerimiz kalır. Bu sınıf piramidin temel ve cemiyeti ayakta tutan kayadır. Böyle mütecanis bir bünye için ithal malî "doktrinler" etrafında kurulan partilere ne lüzum olabilir?" (9) Partilerin lüzumunu bilmem ama, yazar "sınıfsız toplum" görüşüyle çelişme teşkil eden bir parçalanma örneği veriyor. Tabakaların "ufak" olmaları bunlar arasındaki ekonomik ilintileri değiştirmeyeceğinden ve bilakis kuvvetlendireceğinden neticede toplumumuzun tabakalarını eksik de olsa saymış oluyor. Şimdi milletimizin % 80 nini teşkil eden köylülerimizin "arzu ve dertleri"nin birbirine benzeyip benzemediğini görelim.

Tıpkı şehirli gibi köylülerin de "zirvede ufak bir üst tabakası" vardır; en verimli topraklar, 40.000 traktör, zirai kredi imkânları, bütün siyasî partilerin taşra teşkilâtları bu tabakanın elindedir. Buna büyük toprak sahipleri tabakası denir. "Bunun hemen altında bir orta tabaka" köylü vardır; kendini geçindirmek için toprağa, âletlere sahiptir; bir iki ırgat da kullanır; büyük toprak sahiplerinin rekabeti ve kullandığı âletlerin iptidailiği yüzünden, hayat seviyesi kullandığı ırgatınkine yakındır. Onun da hemen altında fakir köylü tabakası vardır. Bu büyük toprak sahibine ve orta çiftçiye ırgatlık, "ortakçılık" ederektir; sahip olduğu - eğer varsa - toprak kendini geçindirmez; kol kuvvetini satmak zorundadır. Ormanı yakıp tarla yapan; dağa eşkiyalığa çıkan; "senenin dokuz ayını kahvede tembel tembel geçiren"; toprak sıkıntısı çeken; nihayet D.P.

nin toprak komisyonunun verdiği kiraç toprağı bırakıp şehirlerimizi gece kondularıyla 'kirleten' hep budur. Piramidin asıl altında kalıp "canı çıkan", millî gelirimizin büyük bir kısmını teşkil eden zirai mahsulleri yaratan ve "cemiyeti ayakta tutan kaya" işte budur. Milletimizin % 80 ninin hiç de "mütecanis" olmadığını bakın Yakup Kadri Karaosmanoğlu nasıl tasvir ediyor: "On yıl boyunca bankalara açılan zirai krediler o zümrenin (D.P. nin) mensup olduğu SINIF'ın (büyük toprak sahiplerinin) elindeki yüzlerce, binlerce hektarlık arazinin sınırlarını alabildiğine genişletmekten veya ekim biçimle hiç alâkası olmayan işlerde başdöndürücü kazançlara kapı açmaktan başka hangi faydayı sağlamıştır? Milyonlarca dolar mukabilinde ithal edilen onbinlerce traktör gerçek sayısıyla kaç köylüye dağıtılmıştır? Dağıtıldı bunlar ikişer üçer hektarlık tarlaları nasıl sürüp işleyebilir? Bize öyle geliyor ki, büyük ve fukara köylü kütlesine bunların, faydasından ziyade zararı dokunmuştur. Zira, insan koluna rakip çıkan makineler bu kütleyi, ölmeyecek kadar geçindiren rençberlikten, gündelikçilikten de mahrum etmiştir" (10). Görülüyor ki, "sınıfsız toplum" sözüyle memleketimizin derin yaralarının, "kaygı verici yoksullarının" acı durumlarının sebepleri gizlenmek isteniyor.

Toplumumuzu "sınıfsız ve mütecanis" olarak göstermek ekonomik bakımdan hâkim tabaka olan büyük toprak sahiplerinin çıkarına pek uygundur. "Halkçı" doktrin toplumda tabaka farklarını ve çatışmalarını saklayarak en istismarcı tabakayı "köle"leriyle bir tutmuş oluyor. C.H.P. içindeki toprak unsurları bundan dolayı "halkçı" aydınlarla işbirliği yapmaktadırlar ve partinin bu doktrine uygun olarak yapılan ve "her zümreye hitap eden sentez programını" benimsemektedirler. C.H.P. "halkçı" doktrin ve programıyla memleketimizin ekonomik yapısını aynen muhafazayı güder muhafazakâr bir partidir. "Cumhuriyet Türkiyesinin sınıfsız toplum yapısını" (6) koruma endişesi buna dayandır.

Gerçekleri saklamakla, o gerçeklerin kendi müstakil oluşumları sonucu birgün kendilerini zorla kabul ettirmeyeceklerini sanmak orta tabakaya has bir safdilliktir. "Tek parti devrinde altı okun ifade ettiği prensipleri Anayasaya koyanlar, böylelikle sağlı sollu ideolojik çatışmaları yurdumuzda önleyebileceklerini umuyorlardı. Oysa, yıllarca süren denemeler gösterdi ki bu imkânsız bir çabadır" (11) diyor Nadir Nadi. Ekonomik temeli olmayan orta tabaka, batılıların deyimiyle "küçük burjuvazi" mensupları, bir takım "hukukî" tedbirlerle toplumun gelişimini durdurabileceğini sanar. Oysa toplumların gelişimi bireylerin ve bilhassa "küçük burjuvaların" arzularından müstakildir.

Orta tabaka bir yandan büyük toprak sahiplerinden ve sermaye sahiplerinden çekinirken, diğer yandan da işçilerden korkar. "Sağlı sollu ideolojik çatışmalardan" nefret eder. Şimdi bu açıdan, "halkçı" doktrine dayanarak C.H.P. li aydınların "doktrin partileri" karşısında ileri sürdükleri "sosyal tehlikeleri" görelim,

Bunlardan biri, "doktrin partileri"nin kurulmasıyla devrimci aydınların gericiler karşısında parçalanmaları ve böylece Atatürk devrimlerinin gereğince savunulaması tehlikesidir. "Cemiyetimiz içinde inkâr edilemeyecek iki kutup da kendilerini göstermişlerdir: İlericiler ile gericiler Batılılar ile kafalarının içleri sarıklı olanlar; İnkılâpçılar ile reaksiyoner muhafazakârlar... Gericilik, rasyonalist, aşırı milliyetçilik pelerinine bürünebilir" (9) diyor. Dr. Osman Nur Yalman - tabii bu kutuplaşmanın sebepleri nedir aramıyor -. Aslında, gericiler toprak unsurlarının ideolojik müdafaasını yaparlar ve çoktanberi Atatürk devrimlerine sağ cenahtan hücumu geçmişlerdir. Bugün, 27 Mayıs'tan sonra da çıkmakta devam eden "Türk Yurdu" dergisinde, devrimlerin gerici tenkidine, dinci, nasyonalist, ırkçı görüşlerin yayılmasına devam ediliyor. "Atatürk'e gerçekten bağlı olanlar, gerçekten devrimci olanlar, gericilik tehlikesinin henüz ortadan kalkmadığına inanıyorlarsa, başka bütün görüş ayrılıklarını bir yana bırakıp, normal şartlar altında meşru ve haklı sayılabilecek siyasal ihtiraslarını yenip, devrim cephesini, bugün C.H.P. safında birleşik ve sağlam tutmak zorundadırlar" (12) diyor Bülent Ecevit.

"Doktrin partileri"ni arzulayanlar son senelerin tecrübelerine dayanarak Atatürk devrimlerinin gerçek savunulmasının "milletin hemen her tabakasına birden hitap" etmekle, "birçok zümreyi tatmin edebilecek sentez programlar yolunda" yürümekle, halk dilinde kullanılan bir tâbire göre "nabza göre şerbet" vermekle bir çelişme teşkil ettiğine inanıyorlar. Üstelik, programına ve prensiplerine sadık "homegene" partilerin kurulmasıyla ancak Atatürk devrimlerinin gerçek savunulmasının yapılabileceğini iddia ediyorlar. İktidar adayı parti, C.H. Partisinin, "içerisindeki mideciler, Osmanlı artığı aydınlar, mütegalibeler" (13) gibi toprak unsurlarına hizmet etmek istemediğini belirtiyorlar.

C.H.P. li aydınların ileri sürdükleri "sosyal tehlikeler"den ikincisi işçilerin teşkilatlanmasından duydukları haklı korkudur. Dr. Osman Nur Yalman bu korkuyu şöyle dile getiriyor: "Doktrin partileri meselesi de bu işin (aydınların bölünmesi işi) içinde ayrı bir tehlike olabilir. Bu mevzuun artık basına aksetmesi cemiyet içinde, bilhassa büyük şehirlerimizde sosyal zeminin hazırlanmaya başlamış olduğunu gösterir. Şehirlerde sanayileşme ile elele gelişen 'proleterleşme' vardır -nerde kaldı sınıfsız toplumumuz? (A.K.) - 'Doktrin partileri', yukarıda izah edilen sebeplerle (milletin her tabakasına hitap edememeleri, birçok zümreyi tatmin edecek sentez programları yapmamaları) seçimlerle iktidara gelemiyorlarsa, bu 'proleterleşme' kıpırdanışlarını istismar edebilir ve iktidara geçmek için başka usuller arayabilirler. O zaman bir darbe olursa 27 Mayıs'a benzer" (9) İşte, "doktrin" partilerinin "lüzumsuzluğunun" gerçek ve samimi gerekçesi ve 27 Mayıs'ın doğru yorumu.

Eğer, Dr. Osman Nur Yalman'ın dediği gibi "doktrin" partileri "sosyal hakikatleri ancak kendi görüşlerine göre değiştir-

meğe, şartları ancak kendi fikir sistemlerine uydurmağa gayret" (9) ediyorlarsa, bu yazıda da "halkçı" doktrine sahip C.H. P. li aydınlarımızın, iktisadi hayatımızda olduğu gibi kültür ve fikir hayatımızda da mevcut gerilik ve seviyesizlik dolayısıyla düştükleri çeşitli gelişmelerle birlikte, memleket gerçeklerini kendi "halkçı" doktrinlerine göre nasıl değiştirdiklerini gördük.

Ali KENAN — Ankara

- (1) Nadir Nadi, Cumhuriyet, 12.8.1960
- (2) Nadir Nadi, Cumhuriyet, 17.8.1960
- (3) Başyazı, Cumhuriyet, 16.8.1960.
- (4) Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Atatürk, sayfa: 9, Remzi Kitabevi.
- (5) Ord. Prof. Ata Nutku, Cumhuriyet, 13.9.1960.
- (6) Bülent Ecevit, Ulus, 2.8.1960.
- (7) Bülent Ecevit, Ulus, 6.9.1960.
- (8) Cemal Gürsel, Cumhuriyet, 19.8.1960
- (9) Dr. Osman Nur Yalman, Ulus, 14.9.1960.
- (10) Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ulus, 13.8.1960.
- (11) Nadir Nadi, Cumhuriyet, 14.9.1960.
- (12) Bülent Ecevit, Ulus, 1.9.1960.
- (13) Engin Tonguç, Forum, Sayı: 155.

C. Sait Barlas Nerelerde Dolaşıyor?

Forum Yazı Kuruluna;

Üstadın "Ülke" dergisinde üç yarım sütunluk "Yurt gerçeğini kavrayalım" başlıklı bir yazısını okudum. Kendisine "Sosyalist" sıfatını pek yakıştıran eski sayın Bakan, adı geçen yazıda: "Bir memleketin idaresi nazariyelere bağlı kaldığı müddetçe o memleket kurtulamaz" buyuruyorlar.

Üstadın adını görür görmez, garip bir çağrışımla "Kök" kelimesine gelir takılırım. Bu meşhur "Kök" kelimesinin patentli sayın Barlas'da imiş! Nazariye veya doktrine karşı antipatinin nereden gelmiş olabileceğini düşünürken "Kök"le bir münasebet aramamak elden gelmiyor. Kökü dışarıda olan her şeye sinirlenen üstadın, nazariye veya doktrine olan düşmanlığı hiç de yadırganmıyor. Fakat bunların yanına birde "Sosyalist!" kelimesi eklenince, işte o zaman çok garip oluyor. "Kökü içerdekilere" karşı hayran, nazariyeye karşı düşman ve aynı zamanda Sosyalist Cemil Salt Barlas Üstadımız!..

İsterseniz evvelâ "Nazariye"nin ne olduğunu ve nasıl meydana geldiğini tesbit ederek, kendimize müşterek bir çıkış noktası bulalım:

Nazariye, yani Kuram, dış gerçeklerle, insan aklının, insan dimağının bir sentezidir. (Meseleyi bu derece şekilli aldığımın dolaylı özür dilerim.) İnsan dimağı derken, bu organın doğal yapısı, kendine has çalışma biçimi ve bu çalışmanın belirli elemanları olan bilgi ve tecrübenin kazandırdıkları hatırdan çıkarılmamalıdır. Kuram, gerçeklerden doğar, gerçekler di-

şinde dimağın soyut bir sayıklaması değildir. Özellikle bu anda lâfını ettiğimiz, toplumsal sorulara ışık tutan kuramlar, kendisinin doğmasına sebep olan gerçeklerle ilgisini koruduğu ölçüde yaşar ve ilgili bulunduğu çevrenin, toplumun sorunlarını aydınlatır. Bu kadarla da kalmaz, içinden çıktığı gerçeklere etki yaparak, onların değişmesine ön-ayak olur. Toplumun gerçek dertlerine ve bu dertlerin seyrine çeki-düzen verdikten ve onların çözülme yollarını gösterdikten sonra varılacak sonuçları belirtir. Asıl mühim olan, kuramların toplumu teşkilâtlandırıcı rolüdür. Yoksa kitapları yakmaya, matbaaları yıkmaya ne lüzum vardı!.

Tek başına kuram toplumun bir işine yaramıyacağı gibi, uygulama değeri olmayan kuram da ölü sayılır. Bu yüzden kuramsız ciddi bir davranış da olmaz. Beğenileni, kuram ve davranışın bir arada bulunmasıdır. Aksiyon adamı, kuramları hayata geçiren kişidir. Her devrimin kaderi bu tip insanların elindedir. Çoğunca, kuramların yorumlanmasında düşünülen hatalar devrimleri soysuzlaştırır.

Her memleketin özel gerçekleri vardır. Kuramlar bu özel gerçeklere göre uygulanır. Kurumlarda değişmeyen eleman, kuramların doğuş sebebiyle ulaşılmak istenen sonuçtur. Amaca varış yolları her memleketin özel gerçeklerine göre değişir. Önemli olan, kuramları yerine yorumlama ve onları gerçek şartlara uygun olarak hayata geçirmektir. Yukarıda da söylediğimiz gibi, kuram bir defa ortaya çıktıktan sonra, kendisini meydana getiren şartları düzenler ve onları değiştirerek yeni kuramların doğmasını sağlar. İlerlemenin sırrı işte buradadır.

Sayın üstadım, bana kocaman kelimelerle, iddialı lâflar ettirdiniz. Ama bütün bunları ilk söyleyen biz değiliz.

İşte kuramların doğuşu, toplum içindeki rolü ve gerçeklerle olan ilgisi!.

Bilgisiz ve kuramsız hiç bir ciddi sorunun çözülemeyeceğini söylemekle yadırganan bir keşifte bulunmuş olmayız, fakat memleket gerçeklerini çözmek için "Kuramlara lüzum yoktur" dersek pek yadırganmış oluruz. Hatta bu mütalâayı mantıklı seyrince yürütürsek "Bilgi düşmanlığına" ve daha da ileri giderek (toplumların bilgisiz kurtarılamıyacağını kabul ediyorsak) halk düşmanlığına kadar yolumuz açılır. O taktirdede, sosyalist sıfatını bir acayiplik olsun diye, topluluk içerisinde ilgi çekmek için, inanılmayan veya bilinmeyen bir doktrinin temsilcisi görünmek hevesine kapıldığı kanısına varmak bile mümkündür. Üstad hakkında böyle birşey düşünülmediğini ve düşünülmediğini yazmaya lüzum bile yok.

Bu kadar lâftan sonra: Bir memleketin idaresi nazariyelere bağlı kaldığı müddetçe o memleket kurtulamaz" vecizesine karşılık: Bir memleketin meseleleri, klâsik bilgiden yoksun, alaylı görüşlerle çözülemez", eğer çözülmeye kalkılırsa Adnan Menderes'in demokrasisi doğar!" deyip sözümüzü bağlasak nasıl olur üstadım!.

Ş. Alp — Ankara

Kültür Ve Sanat

Yaşadığımız Devrin İcyüzü

Mehmet SEYDA

Türkiye ekonomi-politikasının devletçiliğe yönelme sürecinde, devletçilik anlayışımızın gelişmesi söz konusu olunca, akla gelen adlardan biri de, hiç küşünsüz, Sayın Ahmet Hamdi Başar'dır.

Zaman zaman başarılı, zaman zaman başarısızlıklarla geçen bir yaşantının elimize aldığımız bu son hikâyesinde, Sayın Başar herkesten ve her şeyden önce başarısızlıkların nedenlerini de kendisinde buluyor. Ama bu, biraz da çevrenin değer anlayışındaki kısırlığı içinelemekten geri kalmayan bir buluştur:

"... Kendimi düşünüyorum. Tam bu abdal adam halindeyim. 61 yaşındayım. - Kitabın 1958 de yazıldığına dikkat çekiliyor. - Bunun en az 45 senesi memleket işleri için kafa yormak, mücadele etmek, ümitlere kapılmak ve hüsrana uğramakla geçti. 17 yaşında yazı yazmağa, hocalık etmeğe başladım. Birçok cemiyetler kurdum, veya kurulanlara karıştım" diye anlatıyor. Kendisini, elindeki mızrakla yeldegirmenlerine saldıran Donkişota benzetiyor. Pekiy, bunca atılganlıklara karşın, kişinin ulaştığı bir sonuç olmalıydı. Sayın Başar, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş döneminde, Atatürk'ün baş vurduğu yolları gözden geçirerek, o sonuca ulaşmış gibidir.

Kitabın ilk sayfalarındaki ana görüşü şöyle özetleyebiliriz: belirli bir ülkü, ya da düşüncenin toplumda tutunması ve uygulanma olanaklarına kavuşması için, "hâkim kuvvetle çatışmak değil, geçici bir süreye uyum sağlamak" gereklidir. (... Atatürk'ün, Millî Mücadelenin başından itibaren Cumhuriyetin ilânına kadar ve bundan sonra baş vurduğu taktik, hâkim olan her kuvvete uymak ve ondan faydalanmak olmuştur. Safha safha mücadeleye muvaffakiyetin sırrı budur. - Sayfa 10).

"Yaşadığımız Devrin İcyüzü"nü bundan sonraki sayfalarında, önyak olunan işlerdeki ilk başarılar, onun peşinden gelen başarısızlıklar anlatılır. Sayın Başar, ilk Türk Ticaret Odasını, ilk Türk Liman İşletmeciliğini kurmuş, ama o örnek kurumları yaygınlaştırmak eğilimini yürütememiş ve Atatürk'ün çevresini - olay 1930 da geçiyor - alanlarla çatışmış, bu yüzden Atatürk bile ona "— Nerede o hayalperest Hamdi Bey?" demiştir. Pekiy sonuç? Sonuç şu: "Atatürk de bir insandı!..".

Kişisel deneylerini böylece sıralayan Sayın Başar, daha sonra, üzerinde tartışılmalı da ilginçliğini gene yitirmeyecek bir takım yorumlara geçiyor. Biz buna, yaşamı boyunca uğraşmalarının temel, egemen görüşü de diyebiliriz. Gerek devrimler, gerekse devletçilik üzerinde Sayın Başar'ın

kendine özgü bir görüşü vardır. Sözü burada doğrudan doğruya kendilerine bırakmak daha yerinde olacaktır:

(... Bizde Devletçilik, tarihi bir zaruret olarak, daha doğrusu, sermayedar ve müteşebbis bulunmadığı ve ecnebi sermayesinden de faydalanamadığımız için, mecburen baş vurduğumuz bir sistem olmuştur. Ancak bunun büyük tehlikesi vardı: Babîliden bize usulleri, an'anesi ve elemanlarıyla miras kalmış yasağa dayanan idari devleti genişleteceğiz; iktisadi hayatın idaresine, tanzimine karıştıracacağız; bu suretle bu devletin nüfuzunu, hakimiyetini son derece kuvvetlendireceğiz. Bu, büyük tehlike idi. İktisadi sınıflarımız son derece zayıf ve hiç mukavemet gösterecek halde değil. Kapıkulu devleti, iktisadi hayata hâkim olunca bunun karşısında halk hâkimiyetine, demokrasinin teessüsüne katıyen imkân yoktur.

Sonra iktisadın bu devlet tarafından tanzim ve idaresi, memleket hesabına çok zarar verir. Bu adamların işlere aklı ermez. Kumanda kimin elinde ise işler ona göre düzenlenir. Kapıkulu bilhassa bizde, Devlet idare etmek, hele iktisadi devleti idare etmek için gereken bilgiden, tecrübeye, an'ane ve ahlaktan mahrumdur. İş bunun elinde berbad olur ve sonra da hiçbir sosyal sınıf çıkıp Kapıkulunun elinden iktidarı alamaz. Siyasi iktidar mücadelesi, sınıflar arasında değil, kapıkulunun kendi arasındadır. Çok partili rejim de kurulsun bu yolla demokrasi kurulamaz. Veleve ki, bu mücadeleye kapıkulu dışında halk da karışsın. Kaldı ki, halkın iktidarda bulunan zümreye aleyhinde ayaklanması mümkün olan hallerde Kapıkulu bu mücadeleye de müsaade etmez, ya demokrasiyi ve seçimi ortadan kaldırır; yahut da şekilleriyle muhafaza eder ve seçimler fiilen ancak iş başındakileri seçmek formalitesinden ibaret kalır. - Sayfa : 23. -)

12 bölüme ayrılan kitabın ikinci bölümü, "Demokrat Partinin Kurulması ve 1946 Seçimleri"ne ayrılmış. Demokrat Parti kurucularının gerçekte bir halk adamı, inanmış kişiler olmadığını Sayın Başar'ın şu sözleri ispatlamağa yetiyor: (... Onların yeni parti kurmağa cesaret edebilmeleri için tereddüt ve endişe içinde yaşanan beş ayın geçmesi ve bu arada kuvvet verici birtakım hâdiselerin cereyan etmesi ve teminatlar alınması icabetmiştir. - Sayfa : 28. -) Böylesine tabansız ve yüreksiz bir kadroda Sayın Başar'ın niçin görev aldığı, hattâ Refik Koraltan'la birlikte -ki, Refik Koraltan daha sonraları Sayın Başar'ı arkadaşlık bağlarıyla tutmuş, Menderes ve Bayar karşısında onu koruyup kollamış adam pozunda kitabın

birçok sayfaları içinde yer alacaktır - program ve tüzük çalışmalarına girişinin nedenleri kendilerinden sorulabilir. O zaman, yazarda, diğer teşebbüs ve çalışmalar için de değişmeden kalan, kişiliğinin bir yanını veren bir açıklamaya rashyoruz: (... Ben o zaman, yine kendimi âleme rahmet sanan, ben ve fikirlerim olmazsa muhalefet partisi kurulamayacağı vehmi içinde cezbe kapılmış bir adam halinde idim. - Sayfa: 29 -)

Şu duruma göre ve daha önce anlatılanlara da bakarak artık diyebiliriz ki; Kapıkulu egemenliğinin parçalanmasına, devlet içinde ekonomik güç ile yönetme gücünün ayrılmasına bağlı olarak nerede bir kıpırtı, bir kulis çalışması varsa, Sayın Başar artık oradadır. 1953'te D.P. den gene bu yüzden istifayı ilk basıp ayrılan biri olmuştur. Millet Partisinin bağımsız aday listesinde adı bu yüzden geçmiştir ve 1957 seçimlerinden önce Muhalefet partilerinin birleşmesi uğruna arı gibi çalışması da bu nedene bağlıdır.

"Kapıkulu" deyimini ve bu deyim üzerindeki yorumlar gerçekten önemli. "Yaşadığımız Devrin İcyüzü"nü anlatırken zaten Sayın Başar da sık sık o deyimde değinmektedir:

(... Çünkü ben, 14 Mayıs 1950 inkılabının, inkılâp olması için, Kapıkulu hâkimiyetinin sona ermesi ve halk hâkimiyetinin kurulması lâzımgeldiğini söylemekte idim.

"Kapıkulu" tâbirini öteden beri, bu memleketi idare eden sosyal bir sınıfa koyduğum isim olarak kullanmakta idim. Her cemiyeti bir sınıf idare eder. Meselâ demokrasi memleketlerinde iktidara hâkim olan sınıf burjuvadır. Sonraları işçi sınıfı da iktidara iştirak etmeğe başlamıştır. Son Çağdan evvel Avrupada Feodal-Zadegan Sınıfı iktidarda idi. Toprağa sahip olan bu sınıf, hâkimiyeti, yeni çağlarda, meselâ Polonyada, Macaristan, Çarlık Rusya gibi memleketlerde, eski feodal nizam yıkılmakla beraber, devam etti. Yeni Türkiye, Osmanlı İmparatorluğunun bir devamıdır. İmparatorluğu kimler, hangi sınıf idare etmişse, Cumhuriyet Türkiyesini aynı insanlar ve aynı sınıf idare ediyor. İsimler, makamlar, hattâ kanunlar değişebilir; bunlar "Bünye üstü" şeylerdir. Asıl değişmesi lâzım gelen, hâkim sosyal sınıftır. Eskiden olduğu gibi şimdi de bu memleketi, iktidar kimin elinde ise onun etrafında halkalar teşkil eden, gözleri Devlet kapısında olan insanlar idare ediyor. Bu da bir içtimai sınıftır.

... Osmanlı devrindeki Kapıkulu ile Türkiye Cumhuriyetindeki Kapıkulu, bazı kategori farkları nazara alınmazsa, tamamen aynıdır. Zaten bizde 1908 Meşrutiyet inkılabını ve millî mücadele mebdel ile birlikte Cumhuriyet inkılabını Kapıkulu yapmıştır. Her iki harekete bu sınıf dışında kalan diğer bazı içtimai sınıflar da iştirak etmiş ise, bunlar sadece katılmışlardır. Tıpkı bir mitinge katılan ve orada heyecan duyarak verilen kararları tasvip eden, alkışlayan insanlar gibi. Hareket, Kapıkulu'nundur ve Devlet kapısına doğrudan doğruya bağlı olan zümrenin eseridir. Hakikatin böyle olması ne Meşrutiyet ve ne de

Cumhuriyet hareketlerini küçültmez. Bilâkis her iki inkılâbın hiçbir sınıfı menfaat gözetilmeden, mefkûre uğruna yapıldığını gösterir ki, hakikate tamamen uygundur. Her iki harekette idealist devre kısa sürmüştür; ve öyle olması da mukadderdir. Fakat başlangıç noktaları ve muvaffakiyete kadar devam eden safhaları daha ziyade menfaat dışı ve idealist hareketlerdir. - Sayfa: 39, 40. -)

Sayın Başar, yukarıda görüldüğü gibi; Kapıkulu deyiminden, geçimini ya doğrudan doğruya, ya da ikinci ellerle Devlete bağlamış - en geniş anlamıyla - sivil ve asker memuru, çıkarını bu grup'a bağlamış bir kısım esnaf ve tüccarı anlamaktadır.

Kitabın daha aşağıki sayfalarında, her devrimin işe ilkin eski idarenin adamlarını iş başından uzaklaştırmakla giriştiği, ama çok geçmeden, gene o eski idarenin eski elemanlarından yararlanıldığı açıklanmakta ve buna bir de canlı, yeni örnek verilmektedir: (... Halk Partisinin iktidarda iken en müfrit elemanlarından hemen hepsi (Vali olsun, Mebus olsun, Vekil olsun veya diğer bir işin başında bulunsun) bugün Demokrat Partinin en mute-med insanlarıdır - Sayfa: 41 -).

Gerçekten de, bir zamanlar İnönü'nün heykelini dikmek için halkı zorlayan valilerimizin sonradan Muhalefet Liderini kendi il sınırlarına sokmamak yolunda çıkardıkları çeşitli güçlükleri anımsamak, Sayın Başar'ın görüşlerini doğrulamaktadır. Yazar: (... Halk Partisi veya Demokrat Parti devirlerinde bu memleketi idare eden sınıf aynı idi. Ben bunu değiştirelim; tasfiye edelim, yerine halkı koyalım diyordum... - Sayfa: 41 -) diyerek yönetici kadro sorununu, yönetme yetisinin Kapıkulu elinden alınıp halka (ama hangi halka?) verilmesi gibi bir kolay çözümlene yoluna götürmektedir.

"Yaşadığımız Devrin İcyüzü", gerek Millet Partisi kodamanlarının durum ve İşbirliği dönemindeki tutumlarını, gerek Hürriyet Partisi kurucularının düşsel durum ve tutumlarını, birçoğu gazetelere yansımış yanlarını güzelce işığa çıkardıktan sonra ve bu arada Halk Partisi ve İnönü kompleksinin nedenlerini belirterek bir "Son Söz"le bitiyor. O bölümleri okurken, Millet Partisi'nin hem Demokrat, hem de Halk Partisine karşı duyulmuş bir kin-

le ortaya çıktığını, Hürriyetçilerin ise soyut bir özgürlük kavramından ayrı ve özel bir yenilik getirmediklerini, o partideki birçok değerli kişilerin aşırı bir kendine güvenmişlikle bu toprağın gerçeklerinden uzakta kaldıklarını yeniden öğreniyoruz. Sayın Başar, bize, 1957 seçimlerindeki C. K.M.P. ve Hür. P. lerinin olumsuz, Halk Partisine güvensizlikten doğan işgilli davranışlarını açıklamakla kalmıyor; bir ölçem tarafsız aydın kişiliği ile, C.H.P. ni de suçluyor. Halk Partisi, 1944 ve 1950 yılları arasında, yurdumuzda demokrasiyi bütün kural ve kurumlarıyla yerleştirme çabasındaki ürkekliğinden sorumludur ve çoğunluk sistemine yerine nispi temsil sistemini uygulamamakla, 1950, 1954 ve 1957 seçimlerinde kendi kazdığı çukura düşmüş, ileriye görmemenin acısını tatmış oluyor.

"Yaşadığımız Devrin İcyüzü", aydın çevrelerde hem ilgi topladı, hem de bir tepki yarattı. Kendi payımıza üzümlük söyleyelim ki, biz Sayın Başar'ın daha önce yayınlanmış her kitabını izliyemedik ve alıp okuyamadık. Bu bakımdan, ekonomik görüşlerini bütün ayrıntılarıyla kavramaktan yoksunuz. Ancak son kitabın da bunlar üzerinde de bilgi vermektedir. Sözgelisi; Serbest Fırka deneyi ile Kadro Dergisi yayınları üzerinde yazdıkları bize ip ucu oluyor :

(... Liberal Fethi beyin karşısında devletçi İsmet Paşa vardı, Maalesef bu devletçilik, yukarıda belirttiğim gibi idari devletin genişlemesi ve Kapıkulu hâkimiyetinin kuvvetlenmesine yarıyacaktı. İdeolojik hiçbir temeli yoktu, Hürriyet ve hattâ halka düşman eski devleti olduğu gibi genişletmekte idik.

Bu fikirleri, aradan 27 sene geçtikten ve hâdiselerle teeyyüt ettikten sonra o zamandan beri tek başına müdafaa ettiğimi ve fikir adamları arasında da pek tarafdar bulamadığımı üzümlük ifade etmek isterim. Benim gibi devletçi olan Kadrocular bile, o günkü devletin genişlemesini istiyorlardı. Ben katiben başka yolda idim ve iktisadi devletin, mümkün olduğu kadar siyasi ve idari devletin tesir ve müdahalesi dışında yep yeni organlara malik olması ve bu organların doğrudan doğruya halk tarafından demokratik şekilde teşkil ve kontrol edilmesi fikrinde idim. Bu maksatla Atatürk'e ve Halk Fırkasına sunduğum ikinci raporda plân organlarından, araştırma enstitülerinden, mesleki teşekküllerden, kooperatiflerden, sendikalardan, muhtar işletmelerden müteşekkil bir iktisadi devletin organlarını şemalamaya çalışmıştım. - Sayfa: 24. -)

Sayın Başar, görülüyor ki; Türkiyede henüz gelişmemiş olan sosyal sınıfların Devlet kapitalizmi karşısında ayrı ayrı teşkilatlanmasını, bu organlarla hem liberal bir atmosfer içerisinde gelişmelerini, hem de devleti denetlemelerini savunmaktan yanadır. Gene Türkiye'de, sosyal tabakaların ekonomik açıdan karşılıklı durumlarında pek bir değişim ve gelişim olmamışken, I. Meşrutiyetten bu yana yapılagelen reformlar hep yüzeyde, üst yapıda, yani hukuk alanında kalmış, işin sonucunda, üst yapı gene alt yapıya ayak uydurmuş demeye getiren Sayın yazar, Devletçiliği, ilk ortaya çıktığı koşullar içerisinde, daha

genişletip yaymaktan yana değildir. İlk iş, Türk işçisini, esnaf ve tüccarını, karşılığında patron yerine devleti bulmaktan kurtarmaktır.

Bunu hepimiz istemekteyiz ve sorun burada çatallaşiyor. "Yaşadığımız Devrin İcyüzü" hem ilgi topladı, hem de birtakım çevrelerde tepki yarattı demiştik. Bu tepkinin, içinde birçok doğrular taşıyan kitabın 14 Temmuz 1960 günü kaleme alınmış "Son Söz"ünden çıkıp geldiğini sanıyoruz.

Çelişimli durum, aldanmıyorsak, şudur : bugünecek bütün yeni çıkan partileri bir kez yoklayan Sayın Yazar, sonunda her biriyle düşünce ve dilek anlaşmazlığına düşüp bunlar üzerinde en doğru tanılamaları (teşhisleri) yaparak kendilerinden uzaklaşmış, tek başına ve zaman zaman umutsuzca dövüşken, birleştirici bir yol tutturmuştur. 1957 Seçimlerinden önce ve sonrasında Halk Partisiyle onun liderine yaklaşmaktan kendini alamıyor. - Kitapta, "İşbirliği" dolayısıyla ele alınan bu konu tümünden daha uzun, etraflı anlatılıyor. - Bu karşılıklı görüşmeler, öbür partilerin ileri gelenleriyle yapılan düşünce alış-verişleri, bir yerde, Sayın Başar'ı, geri kalmış her toplum gibi bizim toplumumuz için de her şeyi kendi çevresinde toplayıp yönetecek bir "baş"ın zorunluğuna inandırıyor. Yurt için doğruluğuna inandığımız gerçekleri kâğıt üzerinden eylem (fiil) durumuna nasıl geçireceğiz? Görüşlerimizi paylaşmağa hazır, o kadroda etken olabileceğimize inanç duyduğumuz bir partiye katılmakla. Bugün, Sayın Başar C.H.P. İstanbul İl teşkilâtında yeni kurulmuş "İktisat Ve Ticaret Komisyonu"nda "faal" üyedir. (Bk. 12 Eylül 1960 günlü Akis Dergisi, sayfa 27.)

Oysa, "Yaşadığımız Devrin İcyüzü", bu tutumla çelişimli görünen aşağıdaki tümcelerle son bulur : (... 27 Mayıs ihtilâliyle Türkiye'de Atatürk inkılâplarının inşasına muvaffak olamadığı demokratik Türkiye'yi yaratma inkılâbı başlamıştır. Bunun hakikaten bir inkılâp olmasını istiyorsak, bir müddet en az dört sene partisz, bütün milletin elele vereceği bir inkılâp rejimi yaşamamız, heyecanımızı yaşatmamız, imanla fikri birleştirmemiz lâzımdır. - Sayfa: 192 -)

NOT : Sayın Yazar, dileğimiz üzerine, öbür kitaplarını da lütfetti. Aynı bir yazıda ele almak istiyoruz.

M. S.

FORUM YAYINLARI Seri : I

Partizan Radyo ve D. P.

Doç. Dr. Muammer AKSOY

FIATI : 5 LIRA

Bütün kitapçılardan ve Dergi-
mizden temin edebilirsiniz.
Ödemeli gönderilir

Forum Yayınları Seri No : 2

İngiliz Demokrasisine Bakışlar

Münci KAPANİ

YENİ ÇIKTI

Fiyatı : 250 Kuruş

Kitapçılarda arayınız. Öde-
meli olarak da gönderilir.

Orta Oyunu ve Oyunları

Metin AND

Orta Oyunu'nun oyunlarının sayısı ve adları üzerine tam kesin bir bilgimiz yok. Çeşitli incelemelerde, yazılarda bunların bazılarını buluyoruz. A. Rasim Orta Oyunu'nun bu bakımdan yoksul olduğunu, ancak 20-30 tekerleme olduğunu söylüyor (1). Oyunların adlarını tama en yakın bir biçimde veren Selim Nüzhet Gerçek olmuştur. Kitabında şu adlar bulunmaktadır: 'Ağalık', 'Aşıklar', 'Bahçe sefası', 'Bağdatan mektup', 'Berber', 'Büyücü', 'Cahil hakim', 'Çeşme', 'Çivi baskını', 'Dondum hanım', 'Eczacı', 'Eskici Abdi', 'Ferhat ile Şirin', 'Fotoğrafçı', 'Gözlemeci', 'Hamam', 'Kâtane sefası', 'Kır kahvecisi', 'Kuyulu', 'Kütahya', 'Mandıra', 'Mahalle baskını', 'Meyhane', 'Ortaklar', 'Ödüllü', 'Salıncak', 'Sandıklı', 'Semero haho', 'Sünnet', 'Süpürgeci Hasan Ağa', 'Şalgam hoca', 'Şeytan Külâhı', 'Zmir Baskını', 'Zmirli Faika', 'Kaba bir adam', 'Kadın adama ne yapar', 'Kale', 'Kanlı Nigâr', 'Tahir ile Zühre', 'Ters evlenme', 'Timarhane', 'Terzi', 'Tireli', 'Yazıcı', 'Yeni düğün'. (2)

Bunlar arasında yer almış birçoğunu yukarıdakilerden bazısıyla beraber Küçük İsmail'in anılarının sonunda buluyoruz. Yukarıdakiler arasında yer almayanlar şunlardır. 'Sakallı gelin', 'İki evliliğin zevki', 'Gaib Hemsireler', 'Bu hanımın intikamı', 'Çifte Hamamlar', 'Cin olmadan adam çarpmak', 'Yalancının mumu', 'Ayyaşa hile', (Bir başka adı "Sandıklı baskını") 'Meyhane alemi' (Bu yukarıda oyunlar içinde 'Meyhane' olabilir), 'Gözlemeci yahut Anadolu köy düğünü' (Bu da yukarıdaki Gözlemeci'nin aynıdır), 'Pehlivan müsabakası', 'Şehirliye köylü gelin', 'Bağdadiler' (Bu da yukarıdaki 'Bağdattan mektup'un aynı olabilir), 'Tezgâh', 'Helvacı', 'Orman'. (3)

Bunlara çeşitli kaynaklardan şu oyunlar katılabilir: "Kunduracı oyunu", "Yeni bir muhabere oyunu veya Toplu muhabere oyunu", "Bağ oyunu", "Çingiraklı Tatar", "Çifte kamburlar", "Tayyazade yani Binbirdirek vak'ası", "Fettan Çelebi", "İki zalime avretler", "Bahçe sefası", "Cezair". Daha sonraki adlarda Batı etkisi açıkça görülmektedir. Bu oyunlarda bazılarınun adlarını Lebib'in surnamesinde buluyoruz. 1252/1836 yılının Muharrem ortalarında Beşiktaş sarayında Sultan Mahmud'un kızı Mihrimah Sultan'ın Mehmed Said Paşa ile düğünü ile Şehzade Abdülâziz ve Abdülmecit'in Sahray-ı Sa'd âbadda yapılan sünnet düğünü için yazılan bu şenlik kitabında Orta Oyunu üzerine çok önemli bilgi bulunmasına rağmen bugüne kadar nedense bu bilgiye başvurulmamış olduğundan buraya Lebib Surnamesinden bu bölümü olduğu gibi aktarıyorum:

"... Zeyrek takımından ibaret Zuhuri Kolu ile Ali Ağa Kolu'nun 'Mahalle Baskını' tabir olunan destgâh-ı bazicelerinde nesc eyledikleri pered-i zer-tar udhukeleriyle zen-perestan-ı hodedalara kıyafetini gösterup zen-güh sale gerdun kimseyi güldürmek istemez iken kakkaha zen-ı isticab olmağla cihanın yüzü güldü.

"Ve 'Terzi oyunu'nda kesüp biçdikleri

kalay-ı hande eda-yi mülaabeleri baba-yi sühan nâşinas-ı bisyar güftara kaba-yı amed ü şüd olarak şakird-i nob edasının mütalaa-ı hüsn ü behası (beyit) beytini dil-rubudelerin hatırıma getirdi.

"Ve 'Yazıcı oyunu'nda raks-aver olan hob rüyanın türra-i pişanileri nakş-ı cebin-i sevad keşana alınım yazısını gösterdi. Ve hatt-ı mişkin-i nev demideleri hurde nakş-ı kilik-i muyin binış şerhadâdan-ı

ibtilaya naşiye kondurup tafsil-i mesall-i nüsh-i aşkı yazdı çizdi.

"Ve 'Çeşme Oyunu'nda isale-i meydan-ı sürgâh ettikleri âb-ınuşin-i medianik ayinlerinden tefsilde leban-ı zülal-ı temaşa olanları işrab-ı ma'ül-hayat-ı şadümani ile kandırup kase dehenlerini lebriz-i şerbet-i gülşeker-i hande ve inbisat ve hum-ı tehingâh-ı hatırlarının serşaz-ı neşat eylediler. Ve şeyda-yı aşk olan biçaregâh silsile-i nenk ü edeb ile evvel emirde başlarını bağlamamış olsalar idi behemehal Timarhane oyunu'nda meydana çıkmış rakkas-ı nev edaların yağmager-i akl ü şekib olan düzdi-

dide nigâhlarını gördükçe yeni baştan divane olup ol şiftelerin başına ne oyunlar çıkar idi. Ve ol mümtaz hob likaların zülf-i perişanlarını seyrettikçe sureta divaneliğe urup ve günlüne uyup daruşşufia-yı sevad-ı zülfi-i siyaha kadar kaçır idi. Ve icra ettikleri 'Berber Oyunu'nun müşahedesi sahife-i hatırlarda kıl kadar gam bırakmayup ser-tıraşı-i nev civan bazicede bir surette ustalık gösterdiler ki müzd-ı dayyiaları olan nukud-ı bışumar kahkahasına meserret-ı şabaşlarını imla edip musa sertir-i aklın kesmeyeceği melab-ı naşinideler ile meydan-ı sürî lebriz-i hande eylediler. Ve hususa 'kal'a Oyunu'nda semt-i surgaha fethettikleri dervaz-ı ferahtan temaşa olunan keyfiyeti münşerina peyam-ı meserret gibi hatırları handan ve görüp işidenleri şadan eyledi."

- (1) Rasim, Muharrir, şair, edip, İstanbul 1924 S. 166.
 (2) Selim Nüzhet Gerçek, Türk Te-maşası, İstanbul 1942 S. 142; 144.
 (3) Hamid Zübeyr (Koşay), 'Orta O-yununa Dair', Türk Yurdu 1928 Sayı 1204 (10).

Bibliyografya

Derleyen : Perran ERALP

Psikoloji :

Dr. Baha ARIKAN: Ordu Psikolojisi. İstanbul 1960 Anıl Yayınevi. 86 S. 500 kuruş. (Asker Psikolojisi Yayınları, No. 1).

İçindekiler :

- Otoritenin kullanılması
- Ast
- Ahlâk ve âdetlerin etkisi
- Müesseselerin rolü
- Şef
- Faaliyet ve tesir vasıtaları
- Disipline hazırlama

İslâm Dini :

Besim ATALAY: Türk Dili ile İbadet. İstanbul 1960 Nebioğlu Yayınevi. 135 S. 500 kuruş. Bibliyografya. (Nebioğlu Aydınlık Kitaplar Serisi: 5).

Ekonomi :

Mehmed Ali KÂĞITÇI: Afyon. İstanbul 1960 Vakıf Batmaası. 87 S. 10 lira. Resimli. Bibliyografya.

Kemal PEKER: Theophrastos ve Fındık. Karadeniz'in mîlli mahsulü fındığın 2332 yıllık tarihi vesikası, İstanbul 1960 Becid Basımevi. 23 S. Resimli.

Hukuk :

Doçent Dr. Öztekin TOSUN: Fiyat Nizamını İhlâl Suçları. İstanbul 1960 Sulhi hi Garan Matbaası. XVI-271 S. 15.75 lira. Bibliyografya. (İstanbul Üniversitesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Enstitüsü Yayınları, No. 11).

İçindekiler :

- 1 — Piyasa fiyatlarına tesir suçu
 - a — Umumi malûmat
 - b — Mukayeseli hukuk (Fransız hukuku - Belçika hukuku - İtalya hukuku - Mukayeseli

hukuk tetkiklerimizden yakan neticeler)

- c — Türk hukukundaki durum
- d — Netice
- 2 — Yüksek fiyatla satış ve satışa arz etmeme suçları
 - a — Umumi malûmat
 - b — Millî Korunma Kanunundaki ilgili suçlar (Umumi malûmat - Yüksek fiyatla satış suçları - Satışa arz etmeme suçları - Millî Korunma Kanununun Ceza Hukukumuz bakımından arzettiği hususiyetler)
 - c — Netice

Turizm :

Selâhattin ŞİMŞEK: Hakkâri Dedikleri. İstanbul 1960 Varlık Yayınevi. 96 S. 200 kuruş. (Varlık Yayınları, Sayı- 778 - Varlık Büyük Cep Kitapları: 173).
 M. Ziya ÜNSEL: Harput Masalı. İstanbul 1960 Ekin Basımevi. 77 S. 200 kuruş. Resimli.

Şiir :

Yusuf Ziya ADEMİHAN: Ocak Başkanı. Diktatörlerin ardından taşlama şiirler. Erzincan 1960 Hür Erzincan Matbaası. 64 S. 250 kuruş.

Şinasi Nahit BERKER: Demedim mi Nazlı Yarım Ben sana... Ankara 1960 Ajans Türk Matbaası. 175 S. 500 kuruş.

Ceyhun Atuf KANSU: Yurdumdan. (Şiirler). İstanbul 1960 Varlık Yayınevi. 77 S. 200 kuruş. (Varlık Yayınları, Sayı: 781 - Varlık Büyük Cep Kitapları: 175)
 Yeni Şiirimiz. Antoloji. Hazırlayan: Sabahattin BATUR. İstanbul 1960 Varlık Yayınevi. 228 S. 400 kuruş. (Varlık Yayınları, Sayı: 777 - Büyük Eserler Kitaplığı: 24). Resimli.

Roman :

Tahsin YÜCEL: Mutfak Çıkmazı. (Ro-

man). İstanbul 1960 Varlık Yayınevi. 96 S. 200 kuruş. (Varlık Yayınları, Sayı: 779 - Varlık Büyük Cep Kitapları: 174).

Denemeler :

Suut Kemal YETKİN: Düşün Payı. İstanbul 1960 Yenilik Basımevi. 87 S. 250 kuruş. (Kitap Yayınları Denemele: Bölümü: 1)

Tarih :

Atatürk 30 Ağustos'u Anlatıyor. Hazırlayan: Osman ATTILÂ. Ankara 1960 Gürsoy Basımevi. 16 S. 100 kuruş.

Nazım BERKSAN: Tarafsız Konuşuyor. Türk'ün Çilesi. İstanbul 1960 İsmail Akgün Matbaası. XXIII-413 S. 10 lira. (Bir Tarafsızın Kitabı No. 5)

İçindekiler :

- 1 — Büyük hürriyet
- 2 — Anayasamız hazırlanırken
- 3 — Nato devleti
- 4 — Türk'ün çilesi
- 5 — Dış işlerinde birkaç düşünce
- 6 — Son söz
- 7 — Kalkınma hamlelerimiz
- 8 — Ademi merkezîyet

Büyük Kurtuluş. 27 Mayıs Devriminin Açıklaması. İstanbul 1960 Varlık Yayınevi. 128 S. resimli. 200 kuruş. (Varlık Yayınları: 775 - Varlık Büyük Cep Kitapları: 171)

Ahmet Cevat EMRE: İki Neslin Tarihi. Mustafa Kemal neler yaptı? Son asırda memleketin geçirdiği en mühim tarihi vak'aların en canlı ve doğru hikâye ve tasviridir. İstanbul 1960 Hilmi Kitabevi. 375 S. 10 lira.

İçindekiler :

- Atatürk'ün hayatı
- Savaşlar
- Devrimler
- 27 Mayıs Devrimi

**1 TALİHLİYE
6 DAİRELİ
APARTMANIN TAMAMI**

**1 TALİHLİYE
3 DAİRELİ
APARTMANIN TAMAMI**

**26 TALİHLİYE
26 APARTMAN
DAİRESİ**

ayrca
**1.600.000 LİRALIK
PARA İKRAMİYELERİ**

3

MİLYON

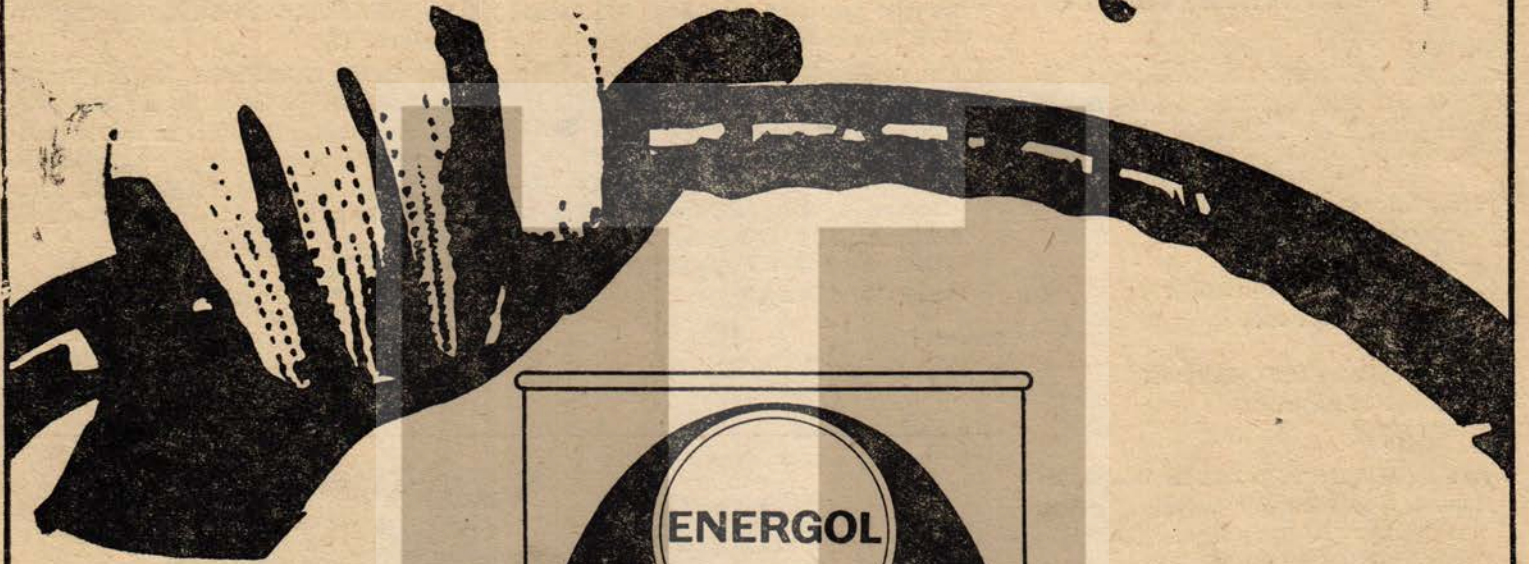
her 200 liraya 1 kur'a numarası

TÜRKİYE BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

FAAL d-673

**MOTÖR
ENDİŞELERİNİ
KAFANIZDAN
SİLECEK
TEK
YAĞ**

visco-static

**4 MEVSİMDE Bütün
Benzinli ve Mazotlu Makinelerde**